

VOLD
Juni 2012

**ALBERT
TIME**

PION

Torgata 10
Postboks 6851
St. Olavs plass
N-0130 Oslo

Tlf: 900 63 558
pion@pion-norge.no
www.pion-norge.no

Bankkonto nr:
7035 05 37323
Org. nr. 971 274 638

Ansvarlig utgiver:
Prostituertes
interesseorganisasjon
i Norge. PION

Redaktør:
Astrid Renland

Medarbeider:
Andrés Lekanger

Formgiver:
Fortress Design

Cover:
Tina Pittermann

Illustrasjoner/Foto:
Tina Pittermann
Shutterstock

Trykk:
O. Fredr. Arnesen
Bok- og Akcidenstrykkeri A/S
www.ofrarnesen.no

Albertine takker:
Helsedirektoratet for
støtte til utgivelse av
dette nummeret.

Albertine
- deltar på en alternativ måte
i debatten om prostitusjon og
kjønnsmarked, ved at aktørene
først og fremst kommer til orde.

Vi bidrar ved å beskrive en
virkelighet alle som har syns-
punkter på kjønnsmarkedet bør
kjenne til - med artikler, innlegg,
debatter og intervjuer.

Hvem var albertine?

Albertine er hovedpersonen i
Christian Kroghs roman fra 1886.
Hun var en ung Kristiania-jente
som ble prostituert etter å ha
blitt forført av en politimann.

Boka var et angrep på den
offentlige prostitusjon, og
ble med sine åpenhjertige
skildringer stemplet som
usedelig og øyeblikkelig
beslaglagt. Boka vakte voldsomt
oppstyr, og i striden som fulgte,
ble Krogh idømt bot - og beslag
leggelsen ble opprettholdt.

I høyesterett holdt forfatteren
selv forsvarstalen, og den var
et forsvar for retten til ytrings-
frihet - noe som resulterte i ny
rettssak.

INNHOOLD

3 LEDER

4 SEXARBEID, FIKSJON, POLITIKK OG VIRKELIGHET

10 RESULTATER FRA EN UNDERSØKELSE

14 TILTAKSBLIKK PÅ GATEPROSTITUSJONEN

18 LOVLIG, MEN LIKEVEL ULOVLIG?

20 SEX - EN HODEPINE FOR MENNESKERETTIGHETSORGANISASJONENE

28 DEN DANSKE SEXPANIK: HISTORIER OM MENNESKEHANDEL I 130 ÅR

36 MIGRANTEN SOM RESENÅR

40 PORNO - UTNYTTENDE OG FRIGJØRENDE

42 HØR PÅ JORD

44 REBELLER I EN TID MED HIV OG AIDS

48 BUY, BUY LOVE

I åpningen av den nordisk prostitusjonsnettverkskonferansen i Oslo (31.mai) uttrykte justisminister Grete Faremo bekymring for at sexarbeidere (hun brukte ikke begrepet) lever under en konstant voldtektstrussel, underforstått at i hver kunde er det en potensiell seksualforbryter. Vold har en sentral plass i den offentlige prostitusjonsdebatten. Noen mener at prostitusjon i seg selv er vold mot kvinner og at kjøp av seksuelle tjenester må forstås som et kontinuerlig overgrep. Andre er mer opptatt av volden aktørene imellom og beretter om kyniske bakmenn som bruker slag, spark og voldtekt for å tvinge kvinner ut i elendigheten, og grusomme kunder som uten samvittighet utnytter disse kvinnene for å få tilfredsstilt egne behov.

Den førstnevnte oppfatningen knytter voldsforståelsen til strukturelle kår, prostitusjon må forstås innenfor et kjønnsmaktsystem der kvinners posisjon i samfunnet er underordnet. Den andre fortellingen innebærer en individualisert voldsforståelse og reduserer volden til et subkulturelt fenomen.

I begge henseende er vold forstått som noe direkte eller fysisk. Men volden kan ha mange ansikter, og begrepene strukturell vold og symbolsk vold henspiller på en mindre håndfast form for vold. Dette kan handle om undertrykking gjennom politiske, økonomiske og sosiale strukturer, og storsamfunnets makt til å definere rammene for enkeltgruppers verdi. Volden er her en del av den sosiale orden. Sexarbeidere er ofre for både strukturell og symbolsk vold. I den migrasjonsrelaterte prostitusjonen skapes et marked for utnyttning av migranter. Politiske, sosiale og økonomiske strukturer er med på å iverksette en undertrykkende migrasjonspolitik. Grenser stenges for å hindre mobilitet fra fattige til rike områder av verden, og migrasjon forsøkes kriminalisert så langt som mulig. Som en følge av den påståtte sammenhengen mellom migrasjon, prostitusjon og menneskehandel, innførte regjeringen forbudet mot sexkjøp for å forebygge og bekjempe utnyttelse av migranter til prostitusjonsformål. Følgene av kriminaliseringen er at sexarbeidere er redusert til passive objekter uten

rettsstatus, og fratatt retten til selvbestemmelse og valg og muligheten for individuell og kollektiv innflytelse. Disse maktstrukturene usynliggjøres og normaliseres av den sosiale orden som definerer rammene for hva som er problemet med prostitusjon. Justisministeren uttrykte for eksempel ikke bekymringer for hvordan marginalisering og sosial ekskludering påvirker samfunnets holdninger til sexarbeidere. Hun uttrykte heller ikke bekymringer for at sexarbeidere opplever krenkelse av grunnleggende rettigheter, når de på denne måten gjøres mål og middel for politiets lovhåndhevelse og kriminalitetsbekjempelse. Strukturell og symbolsk vold er ikke en del av vokabularet i den offentlige prostitusjonsdebatten, selv om denne formen for vold også bidrar til å senke terskelen for den direkte og fysiske voldsutøvelsen.

ALBERTINE

SEXARBEID, FIKSJON, POLITIKK OG VIRKELIGHET

Håndteringen av drapet på Lillian O'Dare er bare ett av flere spesielt brutale uttrykk for vold i samfunn som lar noen grupper være fritt vilt.

Av Synnøve Jahnsen, stipendiat, Senter for kvinne- og kjønnsforskning, UIB

Bergen 2006. Rebecca Rist var 27 år da hun ble funnet død bak en trafokiosk i Breisteinsvegen i Bergen 21. desember dette året. Vi fikk ikke vite så mye om henne, bortsett fra at hun hadde vokst opp i Åsane i Bergen, var 165 cm høy, blond, slank og iført en rød boblejakke da hun ble kjørt bort i en hvit personbil rundt midnatt den 2. desember. Det meste av medie-dekningen fokuserte på at hun var narkoman og tilknyttet prostitusjonsmiljøet i byen, som om dette var nok informasjon til å forklare hvorfor hun forsvant.

FRITT VILT

Canadiske Lillian O'Dare var 34 år gammel da hun forsvant i september 1978. Det tok over to tiår fra grisebonden Robert Pickton begikk sine første drap til myndighetene satte tilstrekkelige politressurser på saken. På det tidspunkt saken for alvor rullet i kanadiske media, mistenkte en at Pickton sto bak 65 drap, samtidig som det ble pinlig klart at personer fra visse grupper i samfunnet bare forsvant uten at noen autoriteter grep inn. Man kan heller ikke i dag gjøre rede for de rundt 520 urfolkskvinner som er meldt savnet, men mange mistenker at de, i likhet med Lillian ble ofre for seksualisert vold.

Vi vet ikke mye O'Dare, bare noen få trivielle detaljer, som at hun hadde bursdag på samme dag som Elvis Presley og at hun vokste opp på et sted som heter Williams Lake utenfor Vancouver. Mediene fortalte aldri historien om de politiske og sosiale forholdene som førte til at akkurat hun forsvant. Heller ikke kunne mediene gi noen god forklaring på hvorfor det tok så lang tid før noen reagerte.

O'Dare er bare ett av flere spesielt brutale uttrykk for vold i samfunn som lar noen grupper være fritt vilt. Man kan også nevne masse-morderen i Ipswich i Storbritannia i 2006 og

likene som fortsatt graves opp fra stranden på Long Island i New York. Også i Norge og i andre nordiske land har vi sett flere dødsfall og svært alvorlige eksempler på vold, både på innemarkedet og i gateprostitusjon, selv om de ikke har like makabre detaljer som eksemplene vi kjenner fra utlandet.

THE GREEN RIVER KILLER

17. desember markerte PION, prostituertes interesseorganisasjon i Norge for aller første gang den internasjonale dagen for bekjempelse av vold mot sexarbeidere. Dagen har sin opprinnelse i California, USA og ble innstiftet til minne om ofrene for masse-morderen Gary Leon Ridgeway, også kjent som The Green River Killer. Han ble dømt for å ha myrdet 49 kvinner. Morderen fortalte politiet at han begikk sine ugjerninger mot prostituerte fordi dette var en gruppe ingen brydde seg om og ingen ville melde savnet, og at han hadde regnet sannsynligheten for å bli tatt som lav.

Mens jeg deltok på PIONs markering i Oslo, samlet aksjonister fra Sexwork Outreach Project (SWOP) og venner av meg seg i en liten kirke i nedre Manhattan, New York. Mens Occupy Wallstreet-bevegelsen som holdt til på plassen rundt kirken, ble jaget av politiet, var stemningen innenfor en annen. Familie, venner og bekjente samlet seg og lot stillheten og tomrommet tale sitt språk om dem som er borte.

Hvordan snakkes det om volden? Noen vil hevde at risiko for vold og overgrep er en del av hverdagen for mennesker i prostitusjon, mens andre ser kommersiell sex som prostitusjon og pornografi som voldelige fenomener i seg selv.

UNYANSERT

Sett fra et radikalfeministisk ståsted er det lite å vinne på å skille mellom dem som er offer for prostitusjon som et krenkende og voldelig fenomen i seg selv på den ene siden, og dem som strategisk velger prostitusjon som en alternativ inntjeningsvei og del av andre prosjekter, for eksempel knyttet til migrasjon eller for å finansiere studier, reiser og livsstiler.

Den radikalfeministiske forståelsen står sterk i Norge, som i mange andre skandinaviske land, og mange mener i dag at prostitusjon først og fremst er et uttrykk for økonomisk ulikhet i samfunnet og menns makt over kvinner. I den offentlige debatt overses mangfoldet i det kommersielle sexmarkedet, og ofte reduseres debatten til å kun handle om en bestemt gruppe som er involvert i en bestemt handling. I stor grad er det bildet av den mindreårige gateprostituerte som holdes frem i den offentlige debatten. For det er henne som skal reddes.

I mindre grad er journalister og politikere opptatt av gutter og menn. Homoseksuelle og transseksuelle som også selger sex, kan også være sårbare for vold, tvang og utnyttelse i forbindelse med dette. En er også i liten grad villig til å anerkjenne at de som selger sex kan være involvert i ulike former for sexarbeid.

De som betrakter sex som en form for arbeid, har gjerne en vid forståelse av hva som menes med dette. Det er ikke alle som vil sidestille ulike former for arbeid innen sexsektoren med andre former for arbeid, på tross av at de ønsker å ha rettighetene som arbeider heller enn offer. Sexarbeid innebærer varierende grad av fysisk kontakt med klienter, og begrepet kan romme ulike former for seksuell opptreden, som for eksempel prostitusjon, eskortetjenester, dominans, pornografi, striptease, lapdans, erotisk dans, telefonsex og websex for å nevne noen av de mange formene arbeid i sexsektoren kan ta.

MANGFOLDIG OG MANGEARTET

Kategorien sexarbeider kan romme dem som forteller at de opplever tilfredsstillelse gjennom sitt arbeid, og det kan romme dem som utnyttes både økonomisk og seksuelt. Det finnes enslige mødre med barn som overkommer økonomisk marginalisering ved å selge sex, og det finnes unge mennesker som har opplevd omsorgssvikt fra både foreldre og fra myndighetene. Det finnes individer som fratas grunnleggende friheter, som presses og utnyttes av andre, og det finnes dem som bytter sex mot en ferietur. Noen har kanskje ikke solgt sex mer enn en eller to ganger, noen gjenkjenner ikke det kommersielle aspektet ved sin seksuelle praksis, mens andre har solgt sex utover det de har kontroll over.

Ingen historie er lik, og ingen historie er nødvendigvis mer gyldig enn en annen. Forskjellige mennesker lever under ulike forhold og tar ulike valg innenfor de mulighetene som er tilgjengelige for dem. Slik er det for dem som velger å selge sex, og slik er det for dem som velger noe annet. Problemet med det radikalfeministiske perspektivet er at like lite som det finnes rom for å forstå mangfoldet blant dem som selger sex, finnes det rom til å forstå de mange ulike tankene kunder gjør seg om sitt eget forbruk. Når porno og prostitusjon i seg selv defineres som vold, mister en fort blikket for nyansene, og alle sexkjøpskunder blir overgriperne.

Hvis all prostitusjon i bunn kan betraktes som voldtekt slik noen radikale feminister hevder, hvordan skal samfunnet da kunne snakke om og forstå sexarbeidere som opplever vold og seksuelle overgrep i mer snever forstand, eller hjelpe ham eller henne til å overkomme en voldtekt? Innenfor et radikalfeministisk perspektiv blir det vanskelig å gi gode forståelser av vold og utnyttelse i prostitusjon. De aller fleste vil nok likevel ha en intuitiv forståelse av at noen typer sexarbeid mer enn andre typer medfører økt risiko for vold og større helseskader. Mange vil også kunne forstå at noen grupper mer enn andre opplever ulike og svært grove former for vold, utnyttelse og andre krenkninger.

TIDSÅNDEN

For meg er det et paradoks at volden fortsetter så lite problematisert og lite utforsket i en tid der prostitusjon i stadig flere sammenhenger omtales som vold mot kvinner. Prostitusjon har i løpet av de siste 20 årene gått fra å være et lokalpolitisk og sosialpolitisk anliggende til å rangere høyt på den internasjonale dagsordenen. Stadig flere tar til orde for at prostitusjon i seg selv må bekjempes som ledd i kampen mot menneskehandel.

Et av tiltakene mot menneskehandel og prostitusjon som vi er blitt kjent med her hjemme i Norge, er forbudet mot sexkjøp. Forbudet kan ses som et forebyggende tiltak rettet mot kunder så vel som mot menneskehandlere. Logikken er at dersom ingen kjøper, vil ingen tilby.

«Nei til kjøp av sex og kropp» er et kjent kvinnepolitisk slagord, og på mange måter kan forbudet ses som et uttrykk for en kvinnepolitisk agenda. Standpunktet er i dag mer enn slagord på buttons, klistremerker og plakater, det er blitt et budskap fremført av lovgiver og politikere. Prostitusjons- og pornomotstandere kjempet for et forbud i flere tiår, og det er fascinerende at et forslag som nærmest blir flirt av på et tidspunkt, får stående applaus på et annet. I et intervju jeg gjorde med stortingspolitiker Marit Nybakk (Ap) beskriver hun tiden som «overmoden» for et forbud, som om tiden i seg selv kan gi oss en forklaring på hvorfor en oppnådde politisk flertall for et forbud. Om hun har rett, kan en kanskje stille nettopp dette spørsmålet: Hva er det med tidsånden?

FORESTILLING

Film kan være et unikt barometer på en tidsånd og gi oss et bilde av rådende forestillinger. Film skaper bilder, referanser og inngang til virkeligheter langt utenfor den vi selv lever i, som prostitusjon og menneskehandel. Film kan også påvirke politikernes dagsorden. Filmen som justisminister Odd Einar Dørum i sin

tid anbefalte alle som ville forstå menneskehandel, er *Lilja 4-ever* av den svenske regissøren Lukas Moodysson. I sin enkle grusomhet forteller han historien om en øst-europeisk mindreårig som utnyttes i prostitusjon i Sverige.

Lilja 4-ever er et eksempel på hvordan forestillinger om veien fra menneskehandel til prostitusjon har blitt allemannseie i nordiske land, og illustrerer samtidig også hvordan en

FORSKJELLIGE MENNESKER LEVER UNDER ULIKE FORHOLD OG TAR ULIKE VALG INNENFOR DE MULIGHETENE SOM ER TILGJENGELIGE FOR DEM

film kan utøve stor innflytelse på den politiske retorikken. Et nyere eksempel er den amerikanske actionfilmen *Taken* fra 2008 med Liam Neeson i hovedrollen og den treffende undertittelen *I don't know who you are but if you dont let my daughter go I will find you and kill you*. Nylig ble den vist på NRK.

Første gang jeg møtte på *Taken* lå den og slang i en vinduspost på Bergen politikammer. Jeg gjorde feltstudier der i forbindelse med min doktorgradsavhandling som nettopp handler om sexkjøpsloven som ledd i kampen mot menneskehandel og som et forebyggende tiltak mot prostitusjon.

Det viste seg at svært mange av politibetjentene jeg snakket med i løpet av feltoppholdet mitt, hadde sett filmen. I en samtale der vi kom inn på temaet jeg forsket, spurte min samtalepartner om menneskehandel er som i *Taken*, hvorpå en annen kommenterte: «Nei, det er mer som i *Lilja 4-ever*, ikke sant?» I slike samtaler vet jeg sjelden hvor jeg skal begynne, for jeg forstår godt at for en småbarnsfar i Norge må en film som *Taken* virke mareritt-

aktig, mens for en ung kvinne er det kanskje Lilja en identifiserer seg med. Jeg roer situasjonen og sier: «Nei, det er ikke som på film,» samtidig som jeg vet at jeg i resten av samtalen må snakke ut fra disse referansepunktene, som begge repeterer en velkjent fortelling om jomfruer i nød. Det ideelle offeret.

Mens Lukas Moodyssons *Lilja 4-ever* lager en beretning om svenske menn og utenlandske kriminelle som truer den svenske drømmen om jämställdhet, er *Taken* en amerikanisert og moderne forestilling om «det hvite slaveriet» gjennom historien om to livsglade amerikanske tenåringer som kidnappes mens de er på ferie i Paris. I sin tid var store deler av den europeiske befolkningen overbevist om at unge kvinner ble kidnappet nettopp slik, når de reiste alene. På båt eller på tog ville de møte en fremmed mann som ville lokke dem.

FIKSJON OG PRAKSIS

Forestillingen om at det var farlig å bevege seg i offentligheten disiplinerte nok ikke bare mange unge kvinner og begrenset deres handlingsrom, men hadde også stor innflytelse på anti-slaverilovgivning både nasjonalt og internasjonalt. Og ganske likt som i historiene fra gamle dager så møter de to pikene fra California «lokke-mannen» på flyplassen.

Panikken har dukket opp med jevne mellomrom i Vesten, og har ført til både nasjonale og internasjonale lovendringer og konvensjoner, som i England i 1880 og igjen i USA like før utbruddet av andre verdenskrig. I det viktorianske England lå ikke syndens pøl i orienten, men i Frankrike. Sett slik ligger også plottet i disse fortellingene tett på geopolitiske maktforhold og forestillinger om fiender og venner, det gode og det onde.

I *Taken* er fienden den tafatte mannen som har giftet seg med en fraskilt kvinne, samt et multinasjonalt nettverk av østeuropeere, korrupte franske

statsmenn, et svakt amerikansk embetsverk og ikke minst kåte sjeiker fra Midtøsten. I millenniumsversjonen av denne over hundre år gamle fortellingen er det ikke nasjonens renhet som står på spill, symbolisert ved den uskyldige pikekroppen, men fars rolle i en splittet middelklassefamilie.

Faren, spilt av den nå middelaldrende Liam Neeson, gjenerobrer den beskyttende farsrollen etter at han har krysset Atlanteren, trosset både amerikanske og franske myndigheter, satt sitt eget liv på spill og drept en masse skikkelig skumle østeuropeiske gangstere. Det hører med til historien at den fagre datteren redde minutter før hennes uskyld er ved å spoles av en sjeik som kjøpte henne på en auksjon, der hun iført en diamantspettet aftenkjole snublet inn i flomlyset der hennes verdi skulle måles i dollar. Det hører også med til historien at hennes livsglade, både sosialt og seksuelt utprøvende venninne som ikke var like seksuelt ren, dør neddøpet, kun iført en skitten T-skjorte, på et lurvete bordell. Det er et velkjent plot. Den seksuelt uskyldige må reddes, mens den seksuelt utprøvende er fortapt.

Det er skremmende å konstatere de mange likhetstrekkene mellom fiksjonsbaserte og fantasifulle forestillinger som dette, og hvordan ellers mer edruelige medier omtaler menneskehandel og prostitusjon. Like langt fra virkeligheten, gjennomsyres både fiksjon og offentlig debatt av stereotype forestillinger om jenter og kvinner og deres seksuelle moral, skyld og uskyld.

På den ene siden av skalaen har en forestillinger om den «horen» som aktivt og vitende styrer og kontrollerer menn, mens på den andre siden har

du den «omvendte synderinnen» slik hun fremstår i Bibelens fortelling om Maria Magdalena; hun som kan frelses og rehabiliteres fra et liv i prostitusjonen. Mens den første stereotypen passer godt med medias beskrivelser av norske «luksusprostituerte» som «lokker» og «lurer» ellers normalt anstendige menn i honningfeller gjerne i sammensvergelse med kriminelle nettverk, passer den andre med uskyldige tenåringsjenter, ikonisert gjennom figuren Lilja, som mot sin vilje lures, lokkes eller presses til å forlate en landsby et sted i Europas bakgård, det være seg på det afrikanske kontinent eller et sted i Øst-Europa.

I virkelighetens verden søker de fleste veier utenom merkelapper og stereotypier, og mange vil ikke reddes, verken av ivrige fedre eller statlige eller private hjelpeorganisasjoner, og kanskje aller minst av politiet. De vil gjerne, som alle andre, eie sin egen historie og finne sin egen vei.

SISTERS IN CRIME

Det radikalfeministiske perspektiv som jeg nevnte tidligere, passer godt sammen med budskapet i filmene jeg har nevnt over. Kanskje er det en utilsiktet konsekvens av at man i søken etter å oppnå politisk innflytelse har tilpasset seg de eksisterende folkelige mytene og forestillingene, på lignende måte som da feministene for over hundre år siden også inngikk kompromisser for å få gjennomslag for sin politikk.

Siden 1980-tallet er det stadig flere på et internasjonalt politisk nivå som omtaler prostitusjon som vold mot kvinner, og en har gått bort fra den korte periode der en anerkjente prostitusjon som arbeid og jobbet for å gi sexarbeiderne alminnelige rettigheter som arbeidere heller enn som ofre. Gjennom internasjonale avtaler har nordiske land forpliktet seg til å implementere Palermo-protokollen fra 2003, der prostitusjon omtales i forbindelse med bekjempelse av internasjonal organisert kriminalitet. I tråd med disse avtalene omfattes prostitusjonspolitikken i dag av en stadig mer koordinert innsats mot menneskehandel. Resultatene av denne innsatsen kan avleses på

mange måter, men en særdeles problematisk følge er at tverrinstitusjonell samhandling som tidligere var rettet mot å bekjempe vold i prostitusjon, erstattes av en mer styrt, koordinert innsats som bekjemper prostitusjon som fenomen i seg selv.

Mens den tidligere innsatsen i stor grad handlet om å bygge opp kvinners tillit til politiet som en aktør som bekjemper vold, handler dagens tiltak i større grad om å koordinere tiltak tilrettelagt for ofre for menneskehandel. Det er ikke nødvendigvis et problem i seg selv at nasjonale myndigheter er blitt bedre på dette området, men det oppleves nok som et problem for mange av dagens sosiale tiltak når denne innsatsen går på bekostning av tidligere former for samhandling, og fokuset på vold og skadereduserende tiltak forsvinner. Mange av dem som jobber i norske hjelpetiltak er bekymret for at nulltoleranspolitikken som en i dag fører, går på bekostning av voldsforebyggende tiltak, samt Hiv- og Aids-forebyggende arbeid.

ÆRBARE OG DE ANDRE

Både de som selger sex og de som ikke gjør det, foretar ulike former for risikovurderinger som følge av frykten for seksuelle overgrep. Oppmerksomheten og frykten høstens overfallsvoldtekter vekket, illustrerer dette. Samtidig står høstens reaksjoner i stor kontrast til medias sparsommelige dekning av den volden som kanskje rammer kvinner mest og oftest. Det urovekkende i diskusjonene om kvinners rett til å kle seg «horete» uten å bli sett på som «hore» er at denne debatten i seg selv ikke i nevneverdig grad makter å utfordre forståelsen av at seksuelle rettigheter er noe som tilhører noen mer enn andre.

Når «horen» eller «den prostituerte» holdes frem som eksempel på motsatsen til den «normale» kvinnen, befester denne retorikken samtidig ideen om at noen kvinner er mer ærbare, og at det fremdeles er fritt frem å forgripe seg på andre grupper i samfunnet. Vi vet ikke spesielt mye om forekomsten av vold i prostitusjon. Vi antar likevel med god grunn at de som opererer på egen hånd, enten på

gaten, fra leilighet eller hotell, er mer sårbare for voldelige kunder enn de som jobber i fellesskap med andre.

Frykten for voldelige kunder styrer måten prostitusjon organiseres på, selv om det er lite som tyder på at prostitusjon i seg selv kjennetegnes av at kunder utøver vold. Når mange av de som jobber i prostitusjon har hallik eller jobber sammen med andre, kan dette forstås som en måte å beskytte seg selv mot voldelige kunder og ran. Det finnes utover dette en rekke andre kjente strategier prostituerte benytter seg av for å sikre sin egen trygghet. I en undersøkelse utført av Pro Sentret i samarbeid med Nadheim, PION og Natthjemmet like etter innføringen av sexkjøpsforbudet, er det gjort flere funn som bør uroe oss. Her kommer det tydelig frem at frykten og forventningen om vold gjennomsyres tilværelsen i det norske prostitusjonsmarkedet. Det er kanskje ikke så rart at denne gruppen føler seg utrygg, da omfanget av volden de opplever klart overstiger gjennomsnittet for resten av befolkningen.

Det er derimot viktig å forstå at voldsutsattheten tangerer med mange former for sosial marginalisering, der prostitusjon bare er en av dem. Krenkelsen og volden denne gruppen opplever, forekommer ikke nødvendigvis i prostitusjon, men kan skyldes det faktum at de er rammet av andre former for marginalisering, og at de opplever vold fra partnere og familie.

En konsekvens av det norske forbudet mot sexkjøp er at flere kvinner opplever at økt oppmerksomhet fra politimyndighetene gjør dem mer sårbare for vold og utnyttelse. Et av eksemplene som ofte nevnes fra dem som jobber på gaten, er at behovet for å gjøre en avtale uten å vekke politiets oppmerksomhet begrenser tiden de har til å vurdere kunder og skaffe seg oversikt over egen sikkerhetssituasjon.

Det er dessuten kjent blant dem som er engasjert i hjelpe- og interesseorganisasjoner i Norge at mange vegrer seg for å anmelde voldelige hendelser. Noen er redd for skammen et slikt møte med myndighetene kan påføre dem, og har begrenset tiltro til at myndighetene vil ta dem på alvor. Noen mangler i tillegg lovlig

EN FRYKT MANGE BÆRER, PÅ TROSS AV AT SALG AV SEX I SEG SELV IKKE ER ULOVLIG I NORGE

oppholdstillatelse og frykter at de vil bli utvist som følge av kontakten med politiet. Andre ser for seg at dersom de registreres av politiet som prostituerte, vil dette komplisere innreisen ved senere anledninger. Dette er en frykt mange bærer, på tross av at salg av sex i seg selv ikke er ulovlig i Norge.

LOJALITET TIL LOVEN

Mye av det som er nevnt over har forsvunnet fra den offentlige debatt om prostitusjon. Dette er synd, da prostitusjon ikke forsvinner med et pennestrøk. Samfunnets måter å forebygge vold mot kvinner og seksuelle minoriteter på, er stadig vekk temaer som trenger å debatteres, også etter at slaget om sexkjøpsloven er tapt.

Opprinnelig handlet de norske tiltakene mot prostitusjon om å minimere de negative effektene av narkotikabruk, samt å redusere spredningen av seksuelt overførbare sykdommer. Således kan en si at det både ligger individualpreventive og allmennpreventive interesser bak fremveksten av norske hjelpetiltak fra og med begynnelsen av 1980-tallet. Flere tiltak i Norge har dette som en del av sin profil, og flere tilbyr også juridisk bistand til personer som selger sex.

Når PION sammen med flere hjelpetiltak, senest Nadheim, rapporterer at de som selger sex i Norge jevnlig opplever negative utslag av lovverket, bør det ikke være så vanskelig å forstå hvorfor de samme tiltakene også utfordrer de juridiske og politiske miljøene. På tross av dette har fremtredende kvinnesaksforkjempere, som for eksempel Marit

Nybakk og medlemmer i kvinnepanelet tolket kritikken mot dagens politikk som illojalitet til det parlamentariske flertallet. Når en forsøker å nyansere medias fremstillinger av prostitusjon og menneskehandel gjennom å vise til sexarbeidernes eget perspektiv, blir dette av enkelte forstått som forsøk på normalisere prostitusjon, i strid med sexkjøpslovens hovedintensjon som er å avskrekke kunder fra å etterspørre seksuelle tjenester.

Myndighetenes regulering av prostitusjon påvirker både enkeltpersoners og samfunnets holdninger til de menneskene det handler om. Når nordiske radikalfeminister er så opptatt av å vise hvor vellykket forbudet av sexkjøp er, for eksempel gjennom meningsmålinger som viser at stadig flere er imot prostitusjon og at stadig flere støtter loven samt at de ønsker strengere straffetiltak, er de samtidig tause om den mørke siden av bildet. De tar ikke med i betraktning hvordan stigma henger sammen med diskriminering og voldsutsatthet.

Samfunnets grad av toleranse overfor ulike livsformer og uttrykk, dens straffereaksjoner, normer og moral henger sammen. Det er lite som tyder på at prostitusjon forsvinner ved at samfunnet gjør seg selv blind for de mange og komplekse virkelighetene som fører til at noen ser prostitusjon som en løsning på et problem, heller enn som roten til det. Om målet er å anerkjenne alle menneskers verdighet og verdi, må dette målet ses sammen med omfanget av vold, stigmatisering og diskriminering av dem som selger sex og andre marginaliserte grupper.

DEN SEKSUELT, USKYLDIGE MÅ REDDES MENS DEN SEKSUELT UTPRØVENDE ER FORTAPT

I PROSTITUSJON MÅ MAN VÆRE FORBEREDT PÅ ALT

(«Lina», østeuropeisk kvinne i prostitusjon i Oslo)

RESULTATER FRA EN UNDERSØKELSE

Av Ulla Bjørndahl, Pro Sentret

Brukerne av hjelpetiltak på prostitusjonsfeltet er svært utsatte for grov vold, voldtekter, trusler og trakassering. Voldsutøverne er menn; kunder, bekjente, kjærester, ektefeller og andre familiemedlemmer. Mange har fryktet en ytterligere forverring av kvinnenes situasjon. Har lovreguleringen av sexkjøp ført til mer vold?

Høsten 2007 gjennomførte Pro Sentret i samarbeid med Nadheim, Natthjemmet og PION en voldsundersøkelse blant kvinner med prostitusjonserfaring i Oslo. 95 kvinner fra 14 ulike land og med erfaring fra ulike prostitusjonsarenaer svarte på undersøkelsen. Undersøkelsen besto av at et omfattende spørreskjema på to sider som tok for seg kvinnenes erfaringer med vold i privatlivet, i prostitusjonskarrieren, i prostitusjonen det siste året og deres vurderinger av en del spørsmål omkring vold. Rapporten tok for seg deler av resultatene fra spørreundersøkelsen.

Undersøkelsen resulterte i Ulla Edith Bjørndal og Bjørg Norlis rapport *Fritt vilt. En undersøkelse om voldserfaringene til kvinner i prostitusjon*

(Oslo: Pro senteret 2008). Noen av hovedfunnene i rapporten var følgende:

FLESTEPARTEN AV KVINNENE SOM DELTOK I UNDERSØKELSEN HADDE VÆRT UTSATT FOR VOLD, TRUSLER OG/ELLER TRAKASSERING

Hele 72 prosent av de som svarte, oppga at de hadde opplevd vold, trusler og/eller trakassering i eller utenfor prostitusjon.

PROSTITUSJONSMILJØET I OSLO ER EN RISIKOFYLT OG VOLDSTSATT BRANSJE

52 prosent oppga at de hadde opplevd vold relatert til prostitusjon. 35 prosent oppga at de hadde opplevd vold i forbindelse med prostitusjon det siste året.

PRIVATLIVET TIL MANGE I PROSTITUSJON ER PREGET AV VOLD

51 prosent oppga at de hadde opplevd vold som ikke var relatert til prostitusjon. Kvinnene rapporterte større hyppighet av voldserfaringer som ikke var relatert til prostitusjonen enn erfaringer relatert til prostitusjonen.

VOLDEN KVINNENE RAPPORTERTE OM KAN KARAKTERISERES SOM GROV, OFTE SVÆRT GROV

I prostitusjonen rapporterte blant annet 31 prosent av de som hadde vært utsatt for vold at de var blitt ranet/forsøkt ranet, 29 prosent at de hadde blitt voldtatt, 29 prosent at de hadde blitt slått med knyttneve og 22 prosent at de hadde blitt truet med våpen.

I privatlivet rapporterte blant annet 46 prosent av kvinnene som hadde opplevd vold at de hadde blitt slått med knyttneve, 44 prosent at de hadde blitt sparket, 40 prosent at de hadde blitt innestengt og 29 prosent at de hadde blitt voldtatt.

KONSEKVENSER AV FORBUD?

På tidspunktet undersøkelsen ble gjennomført, hadde et flertall i den rødgrønne regjeringen vedtatt at sexkjøp skulle kriminaliseres. I debatten for og imot en kriminalisering var et av argumentene blant skeptikerne at man fryktet at kriminalisering ville føre til en økt risiko for vold mot kvinner i prostitusjon. På bakgrunn av dette stilte vi følgende spørsmål til alle som deltok i undersøkelsen: «Tror du utsattheten for vold vil endre seg for kvinner i prostitusjon når sexkjøp blir kriminalisert?».

74 prosent av deltakerne i undersøkelsen svarte at de trodde at utsattheten ville endre seg. Av disse svarte 90 prosent at de trodde de ville bli mer voldsutsatt etter kriminaliseringen. Kvinnene begrunnet svarene sine med at prostitusjonen ville bli mer skjult, at markedet i større grad kom til å bli organisert av kriminelle miljøer med halliker, bakmenn og menneskehandlere, at politiet kom til å miste oversikten, at kvinnene ikke ville tørre å anmelde vold, at det offentlige hjelpeapparatet ble svekket og at de «skikkelige» kundene kom til å forsvinne, mens de «slemme» kundene ville være igjen.

Sju prosent av de som svarte at utsattheten ville endre seg, svarte at de trodde det ville bli mindre vold mot kvinner i prostitusjon når sexkjøp blir kriminalisert. Blant disse var det få som oppga en begrunnelse for svaret sitt, men en skrev at hun trodde at flere ville avstå fra å kjøpe sex på grunn av frykt for straff, mens en annen svarte at kvinnene ville utsettes for mindre vold fra bakmenn fordi bakmennene ville miste oversikten de hadde på gata.

Blant kvinnene som deltok i undersøkelsen svarte 12 prosent at de ikke trodde utsattheten for vold ville endre seg etter kriminaliseringen. Begrunnelser for dette var at prostitusjon og vold vil finnes uavhengig av gjeldende lovverk. En annen begrunnelse var at loven ville føre til at det ble mindre prostitusjon i Norge og mer i andre land, men at det i sum ville være like mye vold som før. En av svarerne hadde liten tro på noen form for endring og begrunnet det med å si at så lenge det finnes mennesker i verden vil det være prostitusjon og vold.

VIDERE DOKUMENTASJON

I Oslo kommunes handlingsplan mot prostitusjon for 2011-2013 inngår det at Pro Sentrets undersøkelse fra 2007 foretas på nytt to år etter at loven om forbud mot kjøp av seksuelle tjenester har trådt i kraft. Hensikten er å vurdere om kvinnene er mer voldsutsatt etter lovens ikrafttreden, sier Oslo kommune. Undersøkelsen ble gjennomført våren 2012 og en rapport om funnene vil publiseres i midten av juni i år. I tillegg til at Pro Sentret har gjennomført denne undersøkelsen, jobber Fafo med løpende informasjonsinnhenting om trender fra prostitusjonsfeltet med blant annet fokus på vold.

Både Pro Sentrets undersøkelse og Fafos informasjonsinnhenting kan si noe om voldsforekomsten etter sexkjøpsloven, men det er umulig å dokumentere om eventuelle endringer i voldsutsattheten skyldes loveendringen eller andre faktorer. Prostitusjonsmarkedet i Norge er et mobilt marked som konstant er i endring. Markedet tilpasser seg de endringer som skjer i både Norge, internasjonalt og i de ulike prostitusjonsmiljøene. Både endringer i lovverk, økonomi, politikk, politiets aktivitet og migrasjonsmønstre påvirker utviklingen i markedet.

Hvilke erfaringer har prostitusjonstiltakene i Stavanger og Bergen gjort seg når det gjelder prostitusjon og vold?

TILTAKSBLIKK PÅ GATEPROSTITUSJONEN

Av Andrés Lekanger

Cecilie Nilsen ved Utekontakten i Bergen forklarer at deres hovedfokus er oppsøkende arbeid blant ungdom. Dette kan for eksempel være å oppsøke unge, afrikanske menn som selger narkotika i Nygårdsparken, eller å oppsøke ungdommer som oppholder seg på forskjellige arenaer i Bergen sentrum.

- Vi arbeider også med sexarbeidere, og frem til oktober i fjor hadde vi en innetjeneste som fungerte som en naturlig møteplass for å ta opp vold som tema. Der var det blant annet satt opp en tavle hvor kvinnene kunne tipse hverandre om voldelige kunder, og denne ble brukt. Etter at tjenesten ble lagt ned har vi mistet dette naturlige treffpunktet, men vi har den siste tiden fokusert på vold når vi oppsøker kvinnene på gata.

Nilsen forteller at Utekontakten driver oppsøkende arbeid på gata fire kvelder i uka. Her møter de et marked bestående av norske kvinner, alle i rus, vestafrikanske kvinner som i hovedsak kommer fra Nigeria, og en nyere gruppe med østeuropeiske kvinner, de fleste fra Romania. Jevnt over treffer Utekontakten mellom 15 og 20 vestafrikanske kvinner på kveldstid etter klokka 23, og mellom fem og ti rumenske damer. Etter innføringen av sexkjøpsloven 1.1.2009 forsvant en del av de norske kvinnene fra utemarkedet. En annen, ny erfaring er også at sexmarkedet tidligere var tydeligere definert. Sexsalget før foregikk i gater utenfor sentrum, mens det nå har flyttet seg mer sentrumsnært.

- Når vi oppsøker kvinnene, deler vi ut poser med kondomer og glid, informasjonsmateriell og alarmer. Noe av sexen foregår utendørs, og alarmene kan være nyttige om kvinnene utsettes for vold på et sted hvor det kan være vanskelig å bli hørt. Alle ønsker alarm, og de settes pris på dette tilbudet.

FÅ ANMELDER

På spørsmål om kvinnene tør å anmelde vold, forteller Nilsen at deres erfaring med de norske kvinnene er at de rapporterer om mer vold og voldtekt enn de andre, men at de sjelden politianmelder. Nilsens personlige spekulasjoner går i at dette kan handle om at kvinnene ser på volden som en del av arbeidet, samt at de allerede er i kontakt med politiet på grunn av rusen, og at de kanskje har negative erfaringer fra dette.

- Når de forteller om voldelige erfaringer, kommer disse fortellingene gjerne lenge etter selve hendelsen.

Anmelder de utenlandske kvinnene vold?

- Nei. De vestafrikanske rapporterer om mindre vold, og snakker gjerne om ulike strategier for å unngå å bli utsatt for vold. Dette kan være at de aldri blir med kundene hjem, at de gjør risikovurderinger av kundene som kommer gående eller kjørende, og at de passer på hverandre. Det de ofte forteller om, er at de avtaler en pris, og når det kommer til betaling, vil ikke kunden betale avtalt pris. Da kan det oppstå aggresjon fra kundens side, men når de snakker om vold, handler det som regler om at de har hørt at dette har rammet andre.

Handler dette om at de opplever vold, men ikke ønsker å snakke om dette?

- Det kan handle om ulike definisjoner på vold, og ulike forventninger. Dersom jeg blir slått, ser jeg på det som vold, men andre kan ha ulike terskler.

På spørsmål om hvem som er voldelige, forteller Nilsen at Utekontakten ikke har noen spesiell formening om dette. Da Utekontakten jobbet med innendørsmarkedet, hadde de kontakt med østeuropeiske kvinner som hadde som regel at de ikke solgte sex til utenlandske menn. De differensierte da ikke mellom ulike utenlandske menn.

- Noen av disse kvinnene kommer fortsatt innom oss, og de forteller gjerne om de samme erfaringene. Når det gjelder andre grupper av kvinner, forteller de derimot at de opplever vold fra både norske og utenlandske menn.

I 2010 anmeldte prostitusjonstiltaket Albertine flere hoteller til Datatilsynet, fordi hotellene utvekslet privat informasjon om sexarbeidere seg imellom, i den hensikt å stenge dem ute. Dette er også erfaringer som Utekontakten har gjort seg i Bergen. Når det gjelder utemarkedet, forteller Nilsen at de har hørt lite fra sexselgerne selv, eller fra forbipasserende, om trakassering av sexarbeiderne på gata.

TILLIT OG SKEPSIS

Utekontakten har de siste årene fokusert på helse, og tilbyr for eksempel å kjøre kvinnene til SOS-klinikken. Og dersom det ikke finnes noen postkasse som testresultater kan sendes til, kan de videreformidle informasjonen. Dersom de kommer i kontakt med kvinner utsatt for tvang, henviser Utekontakten videre til Prosjekt Fri, som drives av Kirkens Bymisjon. Utekontakten erfarer ikke rus som en problemstilling blant utenlandske kvinner, men norske med rusproblemer følger de til fastlegen, som kan henvise til avrusing. De har god kontakt med SOS-klinikken, smittevernetaten, og kvinneklinikken, og deres erfaring er at disse stedene møter kvinnene med stor forståelse og interesse for tematikken.

Nilsen opplever at Utekontakten har tillit blant de fleste kvinnene på gata.

- Jeg opplever absolutt at vi har tillit hos de norske og nigerianske kvinnene når det gjelder helse, men de snakker ikke nødvendigvis til oss om hvilken situasjon de er i når det gjelder forholdet til en tredjepart. Utekontakten ser aldri menn i bakgrunnen når vi prater med de nigerianske, men ulike kvinner kan ha ulike roller. Det er også mulig å stige i gradene etter å ha jobbet en

stund på gata. Vedrørende de øst-europeiske gruppene er de vanskeligere å komme i kontakt med, og dette handler kanskje om at de er nyere og dermed kjenner mindre til oss.

Nilsen forteller at de opplever to barrierer med de østeuropeiske kvinnene. Den ene er språket, og den andre er dersom det er «bakmenn» i bildet. (Nilsen understreker at «bakmennene» også kan være kvinner). I så fall er kvinnene mer tilbakeholden i sin kontakt med Ute-kontakten.

- Dette ligner vår erfaringer med arbeidet rettet mot rusmiljøet og unge menn som selger narkotika. De kan ha dårlige erfaringer med myndighetene der de kommer fra, de vet at å selge narkotika er ulovlig her, og det kan være vanskelig å skille mellom myndighetspersoner og oss. Likedan kan de østeuropeiske kvinnene ha negative erfaringer med myndigheter fra før av, og ikke helt vite hvor de skal plassere oss. Vi håper at vi skal kunne bygge opp tilliten til dem med tiden, slik vi har gjort med utlandske narkotikaselgere.

RETT OG SAMFUNN

Annette Hagelin leder prostitusjons-tiltaket Albertine i Stavanger. Albertine har jevnt over ligget under Bergen når det gjelder antall kvinner som de møter i oppsøkende arbeid, men det siste året har antallet kvinner på gata steget i Stavanger. Det er blant annet registrert like mange ulike kvinner de første fire månedene i 2012 som i hele 2011. Hagelin beskriver innendørsmarkedet som bestående av kvinner som reiser mellom Kristiansand, Stavanger og Bergen, og som benytter seg av organisert hjelp med hensyn til å leie leiligheter de kan jobbe fra i de ulike byene. Kvinnene forteller oss at de ikke er redd for å kontakte politiet, og at de har ulike strategier for å unngå uønskede kunder.

- Vi ser likevel at mye av denne virksomheten kan være organisert. Enkelte kvinner kommer aldri alene, og noen snakker dårlig engelsk.

Hagelin erfarer, i likhet med Ute-kontakten i Bergen, at kvinnene har forskjellige grenser for hva de anser som vold. De godtar ting som andre ville funnet uakseptabelt. Albertine hjelper kvinner som har opplevd vold med å ta kontakt med politiet. Kvinnene kan føle seg ivaretatt av den enkelte polititjenestemann i avhør, men det kan være en utfordring når saken skal videre i rettsystemet. Her kan samfunnsynet på prostitusjon bli tydeligere, og det kan være vanskelig for kvinnen å få sympati for sin situasjon når hun har «valgt» å åpne leiligheten sin for en slik virksomhet.

- En tilbakemelding kan være at kvinnene har bedt om det selv. Dette er ikke noe vi opplever med Stavanger-politiet, men noe kvinnene har opplevd å bli møtt med når de selger sex på omreise. Vi hadde også et tilfelle i fjor hvor en dame på innendørsmarkedet ble truet av en kunde med pistol. Dette ble anmeldt, men den tiltalte fikk kun samfunnsstraff. Kvinnene opplever da manglende tillit til systemet når anmeldelser ikke går igjennom, eller det ikke blir gitt ordentlig straff.

HØY TOLERANSEGRENSE

Albertine jobber sammen med sexarbeiderne for å forhindre vold. Hagelin forteller at når de driver oppsøkende arbeid og får høre om vold, viderefremidler de historiene om voldelige kunder, med beskrivelse av utseende og væremåte.

- Da kan vi ofte høre om at andre kvinner har opplevd lignende historier med den aktuelle kunden, men de ønsker ikke å anmelde forholdet.

Det har også oppstått voldelige konflikter sexselgerne imellom.

- Sentrum av Stavanger er konsentrert på et lite område, noe som igjen betyr at sexselgerne blir veldig synlige i gatebildet. Vi ser at enkelte kvinner som er tilknyttet et miljø som har etablert seg i Stavanger, ønsker å styre prostitusjonen i sentrum. De ønsker ikke konkurranse fra kvinner de ikke kjenner, og de er redd for at politiet skal få økt fokus på deres virksomhet. Dette har til tider endt opp i alvorlige slåsskamper kvinnene imellom.

Kvinner som jobber på innendørsmarkedet forteller at det skal være svært alvorlig før de går til en anmeldelse av vold. Kvinnen som anmeldte kunden som truet henne med pistol, forteller at hun ikke var redd for å ta kontakt med politiet. Her var det tydelig nådd en grense for denne kvinnen.

- Andre kvinner som befinner seg i et mer organisert nettverk, er kanskje mer redd for represalier fra nettverket. Norske kunder har i utgangspunktet et godt rykte, selv om enkelte kan ta seg til rette, for eksempel ved å nekte å betale etter sexen. Vi har hørt at det i Oslo er bander som tar seg inn i leiligheter der de vet det bor prostituerte, kvinnene blir truet og frastjålet penger, mobil og bærbar pc, men vi har ikke opplevd dette i Stavanger. Kvinnene på innendørsmarkedet forteller til oss at de kjenner til andre kvinner som er redde, og er underlagt en mafia, men dette gjelder aldri dem selv. Russisk og østeuropeisk mafia har rykte på seg for å bruke mye vold for å holde kontroll på miljøet.

LEGALSTATUS

Hagelin trekker i likhet med Ute-kontakten i Bergen frem negative erfaringer med myndighetene der de kommer fra, som en årsak til at kvinnene ikke ønsker å anmelde. I tillegg kommer at de ikke alltid har papirer i orden, er mindreårige, eller ikke stoler på tiltakene. Dette gjelder spesielt de nigerianske kvinnene de møter i gateprostitusjonen.

- Vi møter alle med samme type informasjon og håper at vi gjennom vår oppsøkende tjeneste og andre tiltak viser kvinnene at vi er forutsigbare og til å stole på. I oppsøkende tjeneste på gata treffer vi de nye kvinnene som kommer. Det er viktig at vi får gitt informasjon om tiltaket vårt så tidlig som mulig, siden vi ikke alltid vet hva som blir formidlet om oss fra andre. Helsetilbudet er et tiltak som er godt benyttet av denne gruppen, men all formidling fra kvinnene om eventuelle besøk hos lege/sykepleier foregår uten andre i miljøet til stede. Det er tydelig at enkelte kvinner holder kontroll på andre. Noen forteller at det kan være vanskelig å komme seg ut av leiligheten alene og at de derfor har vanskelig for å ta kontakt hvis de ønsker informasjon eller hjelp.

Du forteller om kunder som stjeler og er voldelige, har du noen formening om hvem disse er?

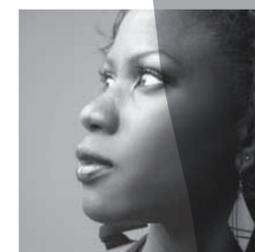
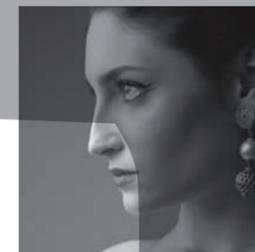
- Det er mange ulike grupper med ulik agenda i Stavanger sentrum. Det kan være for eksempel være grupper av tiggere, eller blomsterselgere fra Øst-Europa. Andre igjen driver med organisert pirattaxi-virksomhet. Situasjonen i sentrum har den siste tiden vært spent, og politiet har satt fokus på å holde ro og orden. Derfor har de i helger vært synlige til stede med gående patruljer og biler som sperrer av områder i sentrum. Kvinnene i gateprostitusjon har gitt tilbakemelding

om tre grove voldsepisoder den siste tiden. Utenom kvinnen som ble truet med pistol i en leilighet, har de andre fortalt at de er blitt utsatt for vold og trusler av norske menn. Dette har vært menn kvinnene har møtt i sentrum av Stavanger.

- I den ene saken fikk politiet henvendelser fra redde kvinner om en norsk mann som truet og var voldelig mot dem. Han tok med seg en kvinne, og hun har anmeldt ham for vold og trakassering. De to andre ble forsøkt dradd inn i bilen hans. Politiet har i etterkant opplevd kvinnene som troverdige og har tatt affære for å stoppe mannen. Dette ble gjort med å sette opp veisperringer. Siktelsen ble etter hvert utvidet til å kjøre fra politiet, og å ha utsatt en tjenestemann for en nesten-påkjørsel. Mannen tok selv kontakt med politiet dagen etter. Dette var en helt vanlig mann, sett med andres øyne, gift og småbarnsfar. Han driver eget firma som eiendomsmegler i Stavanger. Det viser seg senere at han er kjent for å kjøpe sex i miljøet.

Du sier at de som for eksempel kommer fra Nigeria, har nettverk rundt seg. Tror du det oppleves som en trygghet for kvinnene at nettverket gir tilgang til kunder de stoler på?

- Kvinnene fra Nigeria har et tydelig organisert nettverk rundt seg. Den beskyttelsen de måtte oppleve gjennom nettverket blir jo for så vidt individuell, alt ettersom. Men vi ser tydelig at hvis vi tenker en reell beskyttelse, må det være at du blir inkludert i gruppen på gata. De beskytter deg mot de andre kvinnene. Gruppen du tilhører lærer deg også opp på hvordan du skal forholde deg til gruppen, oss, politiet osv. De utskrevne reglene. Det er hard konkurranse om kundene, også innad i gruppen. Jeg tror ikke at nettverket gir tilgang til kunder de stoler på.

Lovlig, men likevel ulovlig?

Uoverensstemmelsen mellom på den ene siden en lovlig næring, og manglende rettigheter på den andre siden, skaper en problematisk rettslig situasjon.

Av Sunniva Schultze, Florey stipendiat, Humboldt Universität zu Berlin, Tyskland.

Salg av seksuelle tjenester har vært lovlig i Norge siden 1902. Selv om salg av seksuelle tjenester ikke er kriminalisert i seg selv, er en del andre forhold i forbindelse med slikt salg kriminalisert. For eksempel er det straffbart å offentlig formidle seksuelle tjenester. Dette inkluderer både reklamer for egen og andres prostitusjon, slik det fremkommer av straffeloven § 202 annet ledd. Videre er prostituerte ikke sikret rett til erstatning for tapt arbeidsfortjeneste for inntekt som stammer fra prostitusjon.

Erstatning for tapte inntekter

Det har vært en rekke saker oppe for Borgarting lagmannsrett som har handlet om retten til erstatning for tapt arbeidsfortjeneste for inntekter fra prostitusjon. Alle sakene har handlet om prostituerte som har vært forhindret fra å jobbe etter å ha blitt overfalt, og som har krevd erstatning. Hovedregelen i norsk erstatningsrett er at skadevolder må betale erstatning for skader som hun eller han har tilføyd en annen person, jf. skadeerstatningsloven § 3-1 første ledd. Dette inkluderer slike økonomiske tap som tapt arbeidsfortjeneste.

I mai 2006 tilkjente Borgarting lagmannsrett fire prostituerte erstatning for tapt arbeidsfortjeneste for inntekter fra prostitusjon (domsreferanse LB-2005-138054). Retten kom til samme resultat i mai 2007, hvor retten igjen fant at erstatningsretten beskytter inntekter som stammer fra prostitusjon, (domsreferanse RG-2007-1083). Flertallet argumenterte med at de ikke fant noen grunn for å ikke ilegge skadevolder ansvaret for skader hun eller han hadde påført noen andre, bare fordi disse inntektene kommer fra prostitusjon. Mindretallet argumenterte med at erstatningsretten ikke kan beskytte udokumenterte inntekter fra arbeid utført av en illegal innvanderer i

en sektor som anses som uønsket. En tredje sak ble brakt inn for Borgarting lagmannsrett i mai 2008, og også her delte retten seg (domsreferanse RG-2008-1137). Flertallet fant at prostitusjonsinntekter var rettslig beskyttet, og tilkjente de to prostituerte erstatning for tapt arbeidsfortjeneste. I sterk kontrast til flertallet, fant mindretallet at en kontrakt om prostitusjon var umoralsk og at et erstatningskrav derfor ikke kunne være beskyttet av erstatningsretten.

Etter at kjøp av seksuelle tjenester ble kriminalisert, har retten endret sitt syn på dette spørsmålet. I mars 2010 (domsreferanse LB-2009-93028) fant retten at inntekter som stammer fra prostitusjon ikke er beskyttet av erstatningsretten, fordi prostitusjon er umoralsk. Saken handlet om en prostituert som hadde lovlig opphold og arbeidstillatelse i Norge. Hun var blitt overfalt og skadet for en periode. Retten mente at Stortinget, ved å kriminalisere kjøp av seksuelle tjenester, hadde understreket at prostitusjon er uønsket. Hovedargumentet fra retten var at en kontrakt om prostitusjon måtte vurderes som å stride mot ærbarhet, altså være umoralsk, og dermed ikke bindende mellom partene, jf. Kong Christian Vs Norske Lov av 1687, 5-1-2. Retten fant dermed at etter som kontrakten ikke er beskyttet av erstatningsretten, og fordi kjøp av seksuelle tjenester er kriminalisert, ville det være inkonsistent å gi inntekter fra prostitusjon rettslig beskyttelse.

Staten som hallik?

Et annet problematisk aspekt med den rettslige reguleringen av prostitusjon i Norge er at de prostituerte har skatteplikt. Etter norsk skatterett er all inntekt og penger på bankkonti skattepliktig. I tilfeller hvor man ikke kan dokumentere hvor inntekten stammer fra, vil pengene bli skjønnslignet. Inntekter fra prostitusjon blir dermed skattlagt, se ligningsloven § 8-2 og

skatteloven § 2-1(9). Ved å skattelegge prostitusjonsinntekt tjener staten på prostitusjon, ikke ulikt en hallik. I noen situasjoner vil de prostituerte måtte fortsette i prostitusjon for å kunne betale skattekravet. (Se Gregar Berg-Rollness «Bestikelser/korrupsjon og uønskede aktiviteter – skatteplikt for ulovlig inntekt» i Skatterett 2007 nummer 3). Forskjellen blir da liten mellom staten og en vanlig hallik. Daværende finansminister Kristin Halvorsen uttalte 30.10.2006 i Dagbladet at hun ville vurdere å innføre et skatteunntak for inntekter fra prostitusjon. En slik lovendring har fremdeles ikke blitt vedtatt.

Ingen av spørsmålene, skatteplikt eller rett til erstatning for prostitusjonsinntekter, har vært oppe for Høyesterett. Uoverensstemmelsen mellom på den ene siden en lovlig næring, og manglende rettigheter på den andre siden, skaper en problematisk rettslig situasjon. Disse sakene har vist at selv om salg av seksuelle tjenester er lovlig i Norge, er det en inkonsistens i reguleringen av prostitusjon når det kommer til inntekter fra denne. Dersom prostituerte hadde hatt annen inntekt, hadde de vært sikret rett til erstatning for tapt arbeidsfortjeneste. Personer som overfaller prostituerte må under dagens rettslige situasjon betale mindre i erstatning enn dersom personen de overfalte hadde hatt inntekt fra ordinært arbeid. En avklaring fra Høyesterett eller en klarere regulering fra Stortinget på disse spørsmålene er nødvendig. Dagens rettslige situasjon er uholdbar.

Artikkelen er en omarbeidet versjon av «The sale of sexual services in Norway – legal, but still illegal?», først publisert på nettsiden *Nordic Prostitution Policy Reform*, 07.10.2011.

Hemmingene omkring sex fører til et mer omfattende problem: Manglende erkjennelse av seksuell selvbestemmelse som et styrende prinsipp, som en integrert oppgave både for feministisk aktivisme og menneskerettigheter.

SEX

EN HODEPINE FOR MENNESKERETTIGHETS- ORGANISASJONENE

Av **Scott Long**

Oversatt og bearbeidet av Annika W. Rodriguez

Jeg har i 20 år nå brukt mye av tida mi på å alminneliggjøre og «main-streame» temaet seksualitet i arbeidet med menneskerettigheter, men noen holdninger skaper fortsatt barrierer. Særlig tre ting er fortsatt relevante i denne sammenhengen;

Den første er at seksualitet ikke er respektabelt. Du kan ha rett til å utøve din seksualitet, men ikke forvent at jeg skal ta det opp i anstendige samtaler. Man ser dette i den hardbarkede motviljen de som jobber med menneskerettigheter har mot å ta opp temaet i formelle dialoger med vanlige, main-stream partnerorganisasjoner.

Derneft kommer at seksualitet ikke er så viktig. Her slår hva jeg ofte har kalt «humanitærisering av menneskerettigheter» inn for fullt: I en tid med massive humanitære katastrofer skrumper saker som tilsynelatende er på individnivå inn og mister all betydning når de sammenlignes med den gigantiske, samlede anonymiteten i et Rwanda, et Darfur, et Sri Lanka. Hendelser som ikke kan skilte med et stort antall nuller i tallene på ofre, fortjener ikke oppmerksomhet på linje med andre kriser og katastrofer. Men selvfølgelig: hvis du legger sammen antallet kvinner og menn som fengsles hver dag med henvisning til anti-prostitusjonslover og ser hvor mange av dem som blir torturert eller voldtatt som et direkte resultat av fengslingen, begynner nullene å akkumulere, og krisen blir virkelig. Likevel er det fortsatt vanskelig å overbevise menneskerettighetsinstitusjoner om det enkle, åpenbare faktum at når mennesker hevder sin seksuelle selvbestemmelse, så utløser dette overgrep over hele verden.

Det tredje punktet er at seksualitet er privat. Det er noe du bare gjør lovlig bak lukkede dører, og det kan umulig ha noe å gjøre med store offentlige begivenheter, som for eksempel en revolusjon. Dette er en vrangforestilling som har oppstått fordi vi aldri har snakket med revolusjonære om hvorfor de virkelig var der. Det er nok å huske Audre Lorde, som skrev:

For å bevare seg selv må enhver undertrykkelse ødelegge eller forvrengde de ulike kildene til makt som kan gi energi til endring innenfor kulturen til den undertrykte. For kvinner har dette betydd en undertrykkelse av det erotiske som en ansett kraftkilde og informasjon innen våre liv. (...) Under andre verdenskrig kjøpte vi forseglede plastpakker med hvit, fargeløs margarin. Innenfor posens klare hud lå en liten, intenst gul kule som en topas. Vi tok margارين ut og lot den ligge en stund for å bli myk, og så klemte vi på den lille kula inne i posen for å knuse den. Så tok vi den forsiktig mellom fingrene, vi knadde den varsomt inn i margارين, fram og tilbake, igjen og igjen, helt til fargen hadde fordelt seg jevnt i hele halvkilospakken med margarin.

Jeg har kommet til at det erotiske er en slik kule i meg selv. Når det erotiske blir frigjort fra kula som har stengt det inne, renner det gjennom livet mitt og farger det med en slags energi som bare øker – det gjør meg mer følsom og styrker all min erfaring.

MORAL OG RETORIKK

Hemmingene omkring sex fører til et mer omfattende problem: manglende erkjennelse av seksuell selvbestemmelse som et styrende prinsipp, som en integrert oppgave både for feministisk aktivisme og menneskerettigheter. Ta sexarbeid, et område der kvinner (og menn, og transfolk) verden over møter brutal undertrykkelse fra regjeringer, og står uten beskyttelse mot vold. Human Rights Watch (HRW) har gjort et svært viktig arbeid med å dokumentere forfølgelsen av sexarbeidere, det meste gjennom sin helse- og menneskerettighetsavdeling, og med noen små bidrag fra mitt gamle LHBT-program. Men den fulle effekten dette arbeidet blir forpurret av HRWs egen manglende evne til å komme fram til en helhetlig politikk rettet mot regimer som undertrykker sexarbeid. Organisasjonen kan ikke få seg selv til å si ordet: Avkriminaliser!

Mark P. Lagon er blitt tildelt et kapittel i HRW-antologien. Fra 2007 til 2009 (under president Bush) ledet Lagon det amerikanske utenriksdepartementets kontor for overvåking og bekjempelse av menneskehandel. Gjennom dette fikk han ansvar for noe av den verste politikken under Bush' presidentskap, når man ser bort fra håndteringen av oversvømmelsen i New Orleans og invasjonen av Irak. Ann Jordan, som er en virkelig ekspert på menneskehandel – hun har talt imot alle former for handel med mennesker i mange år i organisasjonen Global Rights og er nå leder for programmet om menneskehandel og tvangsarbeid ved American University Washington College of Law – skriver:

Bush-administrasjonen, støttet av den evangeliske høyresida og noen radikalfeminister, brukte åtte år på å fremme lover for å kriminalisere prostitusjon og kunder som et ledd i å avskaffe prostitusjon og stoppe menneskehandel til sexsektoren. Den ideologidrevne tilnærmingen utmerker seg ved fraværet av noen som helst konkret dokumentasjon på at den fungerer. Tilhengere av en slik tilnærming har heller ikke klart å vise at den ikke skader kvinnene eller at den skaffer andre leveveier for dem den tar mål av seg å hjelpe. Denne tilnærmingen reduserer alle voksne i sexsektoren (selv godt betalte callgirls og de som arbeider lovlig) til ofre og definerer all prostitusjon som en form for menneskehandel.

Etter at han forlot regjeringen, ledet Lagon organisasjonen Polaris Project, en anti-traffickinggruppe på høyresida. SWAAY (Sex Work Activists, Allies and You) kaller det en organisasjon som «slåss mot å forbedre forholdene for sexarbeidere, spesielt i utviklingsland». Og i det globale Nord.

I artikkelen i HRWs nye antologi definerer aldri Lagon trafficking. I sitt ene forsøk på definisjon sier han ganske enkelt «menneskehandel handler faktisk om at folk blir behandlet som varer», og han ser selvsagt på sex som noe sentralt i dette:

Videre, når disse «varene» er jenter eller kvinner som er solgt for at kroppene deres skal forbrukes seksuelt, kan venstre, høyre og sentrum enes om at dette er en alvorlig krenkelse. (...) I bunn og grunn innebærer menneskehandel at grupper av mennesker blir henvist til en status som noe mindre-enn-menneskelig.

Dette definerer ingenting. Det kunne vært (og er blitt) sagt om alle slags former for kommodifisering (varegjøring) av arbeid i et kapitalistisk samfunn. Ingen troverdig økonom ville så bevisst tilsløre hvordan både traficking og stigmatisert arbeid virkelig fungerer. Ann Jordan skriver om en lignende retorikk fra en annen velkjent eradiksjonist (en som vil eradikere, dvs. utrydde noe), Siddharth Kara:

Den mest alvorlige feilslutningen han gjør er å likestille mennesker – «trafikkerte» personer og sexarbeidere – med varer. Hans økonomiske modell behandler kvinner som passive objekter som blir dratt hit og dit av utbyttere som bruker tvangsarbeid til å senke kostnadene og for å møte etterspørselen, og ignorerer fattigdommen, diskrimineringen og volden som tvinger kvinner til å ta risikable avgjørelser. Voksne mennesker som gjør rasjonelle valg ut fra et begrenset utvalg alternativer, er aktører som ikke passer i en ryddig økonomisk modell for tilbud/etterspørsel, og for å kunne framstille menneskehandel som en forretningsvirksomhet med varebytte, tas de ikke med i beregningene.

Slike bredpenslede forenklinger er ren rutine i sexarbeiddebattene. Alle seriøse tanker forsvinner når man svinger rundt seg med selve sinnbildet på avskyelighet, «trafficking». Fiona David, fra Australian Institute of Criminology, finner røttene til dette i både rasisme og historie:

Mye av dagens diskusjon gjenspeiler og forsterker utdaterte stereotyper av asiatiske kvinner (eller kvinner fra andre steder i den fattige verden) som passive, hjelpeløse ofre, som trenger at noen redder dem. Dermed ignorerer man realiteten i de vanskelige valgene som disse kvinnene kan ha måttet gjøre. Jeg legger merke til at de rådende tilnærmingene til problemet minner sterkt om de tilnærming-

metodene saken ble møtt med i det 19. århundre, da det ble sagt at europeiske migrerende sexarbeidere var ofre for «hvit slavehandel». Nå som da, baserer (...) organisasjoner og media seg på det som i virkeligheten er en myte om menneskehandel – en forenklet forklaring på en rotete og kompleks virkelighet.

Og Gayle Rubin viser hvordan holdninger som Lagons baserer seg på en eldre, magefølt frykt for migrasjon, rase og moral:

Den konstante sammenblandingen av menneskehandel og prostitusjon er hverken tilfeldig eller ny. Saken er at denne nåtidige forvirringen stammer fra diskursen om menneskehandel som oppsto i det sene 19. og tidlige 20. århundre.

Denne lange engstelsens historie må for all del ikke avlede vår oppmerksomhet fra det faktum at tvangsarbeid i mange former foregår i dag. Men det betyr at vi må analysere både antatte årsaker og de svar som tilbys, for å kunne skille utdaterte fordommer fra virkelige løsninger.

TALL OG FAKTA

Lagon utelater også å gi noen som helst pålitelige tall for størrelsen på problemet. Denne upresisheten er typisk for panikken når det gjelder menneskehandel. Ronald Weitzer, en sosiolog som har gjort omfattende studier av sexarbeid i mange land, skriver:

Interessegrupper, media og den amerikanske regjeringen har årlig gitt svært høye anslag på antall personer utsatt for menneskehandel inn i sexindustrien eller andre arbeidsarenaer. I noen tilfeller ser tallene ut til å være trukket ut av løse luften, som da en leder i avisen Washington Post erklærte at «trafficking må i dag forstås som et globalt fenomen med over 20 millioner tilfeller hvert år».

Det er ingen som hevder at mangelen på troverdige tall gjør at menneskehandel kun er noe marginalt. Det de mener er likevel at vi først trenger undersøkelser, ikke hemningsløse forfølgelse. Men styrken hos folk som

Lagon er hverken fakta eller tall. Styrken til Lagon, og mange sex eradiksjonister med ham, handler mer om retorikk og moral. Weitzer summerer opp:

Vi står igjen med et sett søkte påstander om menneskehandel, påstander som neppe egner seg til bruk i faktabaserte beslutningsprosesser. Den tilgjengelige dokumentasjonen tillater ikke at vi trekker noen konklusjoner om omfanget av problemet. Det finnes ingen pålitelig statistikk om menneskehandel i noen enkelt stat, enn si i hele verden. Selv omtrentlige anslag blir ren gjetting, gitt sexhandelens skjulte natur. Men nettopp fordi de estimerte antall, trender og gevinster ikke kan stadfestes, kan de lett få et eget liv og et ferniss av troverdighet når de gjentas i media og i offentlige rapporter. Og slike grandiose påstander har absolutt sjokkverdi.

POLITIKK OG IDEOLOGI

Lagon sier at hans tilnærming er idealistisk, ikke materialistisk, i solidaritet med de Bush'ke kjernevelgerne – et felleskap basert på ideologi heller en realitet. «Det er sant», innrømmer han motvillig til HRW, «at årsaken til menneskehandel er fattigdom», og han fortsetter:

Dette materialistiske premisset fører til den konklusjon at bred fattigdomsbekjempelse og å skape økonomiske muligheter er løsningen. Men vi kan ikke bare vente på at fattigdommen skal ta slutt. Vi må handle nå og imøtegå de ideene som reduserer kvinner til annenrangs borgere. Selvfølgelig, det å forandre perspektiver og kulturer er enormt vanskelig.

Dette høres bra ut! Å «imøtegå ideer» er både et langtidsprosjekt – ingen kommer til å kreve irriterende kvartalsrapporter – og billig. Vi kommer ikke til å måtte heve skattene én prosent på grunn av dette! Men det gir ingen mat på bordet. For folk som faktisk har blitt «trafikkert» (og folk som har valgt husarbeid eller sexarbeid, men ønsker seg en annen jobb), er det å forsømme de materielle forholdene som gjorde dem sårbare i utgangspunktet veien til å mislykkes.

STRAFF SOM LØSNING

Når sant skal sies streber ikke Lagon etter å endre sinn, men etter å legge kropper i lenker. Han faller tilbake på strafferetten, som er det sløveste av alle verktøy. Hans oppfordring her, og andre steder, er å kriminalisere etterspørsel, et prosjekt som ofte kalles den svenske modellen. (Det må ikke forveksles med Stockholm-syndromet, selv om det gjenspeiler en lignende uklarhet mellom fangenskap og frihet). Dette flytter bare undertrykking av sex fra arbeideren (og alle andre rundt henne) til kunden. Laura Agustín, en antropolog og ekspert på sexarbeid som bor i Sverige, hevder at denne naive politikken er basert på en fantasi om at uten etterspørsel etter kommersiell sex blir det heller ingen tilførsel.

Denne politikken ignorerer de kompliserte måter sex-penger-marked fungerer i kulturer med ulike forståelse av familie og kjærlighet, noe som reduserer et bredt spekter av seksuelle aktiviteter til en abstrakt forestilling om vold og feier til side de mange menneskene som bekrefter at de foretrekker å selge sex framfor andre alternativer de har for å skaffe seg levebrød.

Det kommer ikke til å gjøre slutt på sexarbeid; det vil bare sikre at alt foregår i skjul. To svenske forskere fant ingen vesentlig nedgang i kommersiell sex etter at loven som begrenser klientene trådte i kraft. Deres generelle antagelse er at sexarbeidere og kunder har begynt å bruke andre virkemidler enn de som er tilgjengelige det offentlige rom for å finne kunder og vice versa.

Den vanligste og kanskje mest alvorlige klagen fra sexarbeidere selv er at de har opplevd en økt stigmatisering etter innføringen av sexkjøpsloven. (...) Sexarbeidere protesterer mot det faktum at de ikke ble konsultert da loven ble utarbeidet. Siden sexarbeidere føler at de ikke er i stand til å påvirke sin juridiske eller samfunnsmessige situasjon, kjenner de seg maktesløse. Og siden forbudet bygger på ideen om at kvinner som selger sex er ofre; svake og utnyttet, hevder mange at loven viderefører stereotype forestillinger.

Som Ann Jordan konkluderer, og Lagon implisett benekter: For å utvikle effektive, faktabaserte, do-no-harm politiske føringer må aktivister og politikere arbeide sammen med personer som kan komme til å bli hjulpet, eller skadet, av de foreslåtte lovene og retningslinjene. Dette leder oss til spørsmålet: Hvem er det som offentlig behandler kvinner som varer, blottet for vilje?

Svar: Eradiksjonistaktivistene som nekter å spørre dem om hva de vil. Eradiksjonist-videoer lar sjelden sexarbeidere å snakke. Kvinnene, kommenterer Laura Agustín, blir stående i bakgrunnen og blir behandlet som objekter.

SWAAY sier dette om Lagon siste organisasjon: Ved å behandle alle sex-

arbeidere som passive ofre som man ikke kan tillate at tar egne avgjørelser, gjør Polaris oss til mindreverdige mennesker, de gjør oss til objekter for å tjene sine egne konservative mål.

Menneskerettighetsorganisasjoner som HRW ender på sin side med ikke å ta et klart standpunkt til avkriminalisering på grunn av frykt: Frykt for det såpeglatte skråplanet og en korruperende presedens, frykten for sex, frykten for at hvis du støtter sexarbeideres grunnleggende rettigheter til å bruke kroppen som de vil i dag, vil du finne strippeklubber under skrivebordet neste morgen og et bordell i kjøleskapet neste uke. Laura Agustín siterer argumentene den canadiske staten gjorde bruk av i konflikten rundt en nylig avgitt rettsavgjørelse i Canada. Retten påla at det skal tas hensyn til sexarbeidernes rettigheter og mente kriminalisering gjør livet deres vanskelig. Avkriminalisering, hevdet opposisjonens advokater, ville innebære «uopp-rettelige skader av allmenne interesser, mer narkotikatrafikk, vold, søppel, støy og horekundetraffikk». Det ville føre til tøylessløst horeri og et politi ute av stand til å beskytte beboerne i utsatte bydeler. Med andre ord, sier Agustín, er de redde for forandring. De fantaserer om alle de skumle tingene som kan skje, men de kan ikke tilby noen form for bevis på at de vil skje. En lignende redsel påvirker Human Rights Watch og gjør dem ute av stand til å utarbeide en politikk som respekterer sexarbeideres seksuelle rettigheter.

Når det kommer til sex, henfaller HRW-antologien til ideologi. Boken blir et kompendium av antagelser der sex behandles som noe farlig. Den understreker ganske riktig at seksuell vold er et av de verste og mest utbredte rettighetsbrudd kvinner utsettes for. Men den strekker seg aldri til å anerkjenne sex også som en ressurs og en rett, som noe mange kvinner vil ha, som en dyrebart mulighet som folk – lesbiske, prostituerte, ekteskapsbrytere og «respektable» kvinner - vil kjempe og dø for.

Noen ganger går det betennelse i kunnskapen og det oppstår koldbrann av arrogansen.

Sex kan være en arena for skader og sårbarhet – ofte for kvinner og transfolk, ofte for homofile menn, noen ganger også for streite menn eller andre. Det kan også være en kilde ikke bare til glede, men til uavhengighet og makt, som Audre Lorde og mange andre har erkjent. Å understreke det ene aspektet uten samtidig å anerkjenne det andre, er som å slenge syre i det ene av Janus' to ansikter, det er å fornekte den dype strømmen av frihet man kan få gjennom en av de mest elementære menneskelige erfaringer.

I JOBBSAMMENHENG FORETREKKER VI OFRE

Respekterer den vestlige menneskerettighetsbevegelsen menneskers selvbestemmelse? Jeg mener ikke bare seksuell selvbestemmelse nå. Jeg mener selvbestemmelsen som omfatter og går utover dette; alles makt til å snakke for seg selv, representere seg selv, være de selv-ene eller ikke-selv-ene de ønsker.

For et tåpelig spørsmål. Selvfølgelig! Det er hele poenget, ikke sant? Og likevel ... Andre mennesker stiller disse spørsmålene bedre enn meg. Teju Cole for eksempel, han imøtegikk frels-Afrika-panikken som oppsto da Kony 2012-videoen spredte seg som et virus på nettet. Han kalte den for industrikomplekset Den Hvite Frelseren og kritiserte måten oppmerksomhet blir rettet mot kontinentet på.

Han nevner ikke menneskerettighetsindustrien spesielt, men kritikken er implisitt i måten han beskriver hvordan sosiale bevegelser tilfredsstiller seg selv:

En sang vi hører altfor ofte er den der Afrika fungerer som et bakteppe for hvite fantasier om erobring og heltemot. (...) En hvilken som helst noksagt fra Amerika eller Europa kan dra til Afrika og bli en guddommelig frelser, eller i det minste få sine emosjonelle behov tilfredsstilt.

Laura Agustín er som alltid skarp:

Velkommen til Rednings-selskapet AS, hvor typer som Nicholas Kristof får en gratisbillett til å være med i morsomme, imperialistiske

intervensjoner maskert som humanitære oppdrag. Selv om man ikke lenger åpenlyst hevder at man bærer den hvite manns byrde, omfavner likevel redningsmennene forestillinger om seg selv som dem som alltid er i ferd med å redde ynkelige ofre, enten fra hungersnød, flom eller feil type sex...

Som mange andre farsfigurer uten selvinnsett, ser Kristof seg selv helt og holdent som en velgjører. Selv om han hevder å gi stemme til de stemmeløse, lar han dem faktisk ikke snakke. I stedet handler det om Kristof selv: Hans erfaring, terror, angst, forvirring, begjær. Var det noen av dem som ble reddet i hans siste bordell-raid som ønsket å bli reddet slik, med de konsekvensene som kom etterpå, uansett hva de var? Det er det vi ikke vet og ikke kommer til å få vite av Kristof.

Fristelsen til å falle for denne typen selvforherligende selvbedrag er enda sterkere innen internasjonalt menneskerettighetsarbeid. Der bærer man både en rustning av moralsk unagripelighet og en plikt til å representere. Selve oppgaven innen slikt arbeid er å bringe historier over landegrensene, men det tar på å representere mennesker in absentia, det er i sannhet en underlig og farlig oppgave. Hvem ville bli overrasket om utøverne av denne virksomheten utvikler en snikende likegyldighet i løpet av denne prosessen, en likegyldighet overfor viljene og stemmene til dem de representerer?

Altfor lenge har informasjonen i den internasjonale menneskerettighetsbevegelsen strømmet fra periferi til sentrum, fra Kongo og Kairo og Buenos Aires og Bangladesh til London, Genève, New York. Bare der, når den har blitt redigert og utgitt i hovedstedene, har informasjonen modnet til å kalles Kunnskap. Og der forblir den, i liten grad i bytte for noe, og uten en tilsvarende strøm i motsatt retning. Noen ganger går det betennelse i kunnskapen og det oppstår koldbrann av arrogansen.

Jeg påstår absolutt ikke at dette gjelder overalt, hverken i Human Rights Watch eller noe annet sted. Ei heller ligger det en skummel, bevisst plan om å frata andre deres stemmer og handlingskraft bak. Det er snarere en fare innebygd i representasjonspraksisen, i all kunst og politikk, en fare som ligger i det å snakke på vegne av noen andre. Oppgaven med å gjengi andres liv på livaktig vis har en tendens til skli over i antagelsen om at du vet hva de andre vil, og hva som er best for dem. Du blir mer vant til deres desperasjon enn til deres selvbestemmelse. Du begynner å se ofre selv når de ikke er der.

Hva slags selvkorrigerende kan vi da bygge inn i menneskerettighetsbevegelsene – særlig når de så ofte hevder seg fritatt for moralske kritikk? Hvordan få dem til å forstå offerstatus som et eksepsjonelt brudd snarere enn en definerende betingelse i folks liv; få dem til å respektere selvbestemmelse i alle deler av alle menneskers liv, inkludert i denne mest belastede og symboltunge sfæren, sex?

Selv har jeg ingen svar. Faktisk er den beste selvkorrigerende jeg vet om å stille spørsmål.

SCOTT LONG

er amerikansk menneskerettighetsaktivist og har jobbet spesielt med rettighetene til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT).

Han er nå Visiting Fellow ved Harvard Law Schools menneskerettighetsprogram. Inntil nylig var han leder for programmet for LHBT-rettigheter i organisasjonen Human Rights Watch (HRW), og han har tidligere også arbeidet ved International Gay and Lesbian Human Rights Commission.

Scott Long publiserer tanker om politikk og menneskerettigheter på sin blogg A Paper Bird. Denne artikkelen ble publisert den 15. april i tre deler under tittelen «Human Rights Watch on women's sexuality: Nice women don't have one». Utgangspunktet for artikkelen er antologien The Unfinished Revolution Voices from the Global Fight for Women's Rights, redigert av Minky Worden i HRW.

Scott Long er kritisk til samlingen, og til hvordan Human Rights Watch og andre menneskerettighetsorganisasjoner omhandler spørsmål om seksualitet. Artikkelen i sin helhet kan leses på <http://paper-bird.net/>

KILDER

Ann Jordan: *Sex Trafficking: The Abolitionist Fallacy* <http://www.fpip.org/articles/sex-trafficking-the-abolitionist-fallacy>

Fiona David: *New Threats or Old Stereotypes? The Revival of 'Trafficking' as a Discourse*, <http://www.aic.gov.au/events/aic%20upcoming%20events/1999/-/media/conferences/hcpp/david.pdf>

Ronald Weitzer: *Myths About Human Trafficking* http://www.huffingtonpost.com/ronald-weitzer/human-trafficking-myths_b_935366.html

Susanne Dodillet and Petra Östergren: *The Swedish Sex Purchase Act: Claimed Success and Documented Effects* <http://www.petraostergren.com/upl/files/54259.pdf>

Laura Agustín: *Sex Trafficking v Prostitution: Judging the evidence, All the scary things a little decriminalisation of prostitution might cause in Canada Kristof and the Rescue Industry: the Soft Side of Imperialism* <http://www.lauraagustin.com/>

Nicholas Kristof, Pulitzer Prize-vinnende New York Times journalist, blir ofte hyllet som en forsvarer av de undertrykte, og for heltemodig rapportering fra hendelser som "sjokkerer samvittigheten".

DEN DANSKE SEXPANIK:

HISTORIER OM MENNESKEHANDEL I 130 ÅR

Av Christian Groes-Green, Antropolog og kønsforsker, Roskilde Universitet

Det som er slående, når man læser beretninger om 'den hvide slavehandel' i slutningen af 1800-tallet er, hvor meget de ligner vor tids beretninger om kvindehandel og menneskehandel. Lad mig illustrere ligheden ved at citere fire avisoverskrifter - de to første er fra slutningen af 1800-tallet, de to sidste er fra starten af dette årtusinde:

To avisoverskrifter fra 1895:

To avisoverskrifter fra 00erne:

I dag som dengang afspejler historierne en række migrationsfænomener som kræver en forklaring.

Inspireret af lignende komparative analyser bedrevet af forskere i England, USA og Holland vil jeg lægge op til en undersøgelse af hvordan dramatiske historier om menneskehandel pludselig blev altdominerende i den offentlige debat og hvordan de fører til en misrepræsentation af sexarbejderes og migranters virkelighed. Sociologer og antropologer påviser hvordan sådanne historier skygger for en dybere forståelse af sammenhængen mellem global ulighed, arbejdsmigration og migranters forpligtelser overfor slægten og samtidig lader kvindernes egne fortællinger glide i baggrunden.

Forskere peger desuden på det uhensigtsmæssige ved at tegne et stereotypet portræt af menneskehandel i kampen mod prostitution idet et sådant politisk projekt ofte baseres på ny-koloniale vestlige repræsentationer af en mere nuanceret virkelighed. I denne artikel ser jeg nærmere på hvad skildringer af menneskehandel i danske aviser gennem 130 år siger om danskeres billeder af køn og seksualitet, race og kultur, 'os' og 'de fremmede'.

HVIDE OG USKYLDSRENE KVINDER

Under overskriften 'Salg af kvinder til Amerika', skriver Vendsyssel Tidende i 1881,

'Fra pålidelig kilde har vi fået underretning om hvorledes en pige fra Hjørring-egnen er blevet solgt til og gift med en neger i Amerika'.

Der fremgår klart af denne og lignende fortællinger at der er en opfattelse at hvide, uskyldsrene kvinder der rives

ud af deres trygge landlige tilværelse og sendes til korruperede storbyer som New York, Sct. Petersborg og Buenos Aires, hvor sorte og/eller 'sexhungrende' mænd gør dem til handelsvarer. Flere historier bygger på frygten for det fremmede og den hvide danske kvinde ophøjes til det absolutte offer for kyniske mænd i en farlig verden. Omtrent samtidig med historien fra Vendsyssel advarer en avis i København om en usynlig trafik af kvinder via såkaldte agenturer:

'Der eksisterer her i byen et eller flere agenturer for handel med hvide slaver. Fra og gennem vor hovedstad forsynes en stor del af Rusland med hvide skøger. Kvinder lokkes i stort tal gennem disse agenturer under forskellige påskud til de russiske byer hvor de anbringes på utugtshuse. Politiet som har fået nys herom, har ikke kunnet finde de skyldige'.

Mens dramaet udfolder sig i medierne og panikken breder sig er der stadig få konkrete beviser, men der er ingen tvivl om at danske kvinder drager ud i verden. Fra Rusland og USA kommer historier om danskere som har fået arbejde på beværtninger og varieteer, og flere af dem på bordel. Men en manglende forståelse af det nye migrationsfænomen, hvor kvinder rejser ud og laver 'utugtigt' arbejde gør at stadig flere meningsdannere kræver handling. I avisers forklaringer af fænomenet knyttes handlen med kvinder ofte sammen med farerne ved storbylivet, og dets seksuelle løssluppenhed, virvar og moralske forfald. Det er underforstået at kvinder var langt mere sårbare overfor storbyens farer end mænd, da kvinder sås som godtroende, uvidende og passive.

Flere kvindeorganisationer og enkelte mænd sætter jagten ind på at redde de uskyldige kvinder, og en forfatter skriver om den tids store helt,

'Generalkonsul Thor Lange, manges en gang jagede han med et par politigendarmer fra det ene berygtede hus eller spillehul til det andet, for at opspore og frelse den hvide slavehandels danske ofre'.

Nu besluttes det så fra politisk hold, at danske kvinder der var rejst til udlandet for at arbejde, og havde forladt deres familier eller mænd, skulle opspores og hjælpes tilbage til Danmark. Der kom samtidig fokus på de bureauer der formidlede arbejde som tjenere, dansere eller sangere. En annonce lyder således,

'Sangerinder til Rusland. Unge, blonde, velskabte damer med sangstemme kunne få engagement til Rusland ved henvendelse til fru Martini, Petersens passage'.

Politiet gjorde deres for at komme problemet til livs, men forhør af damer som fru Martini bar sjældent frugt, igen manglede der vidner og beviser om bedrag eller bortførelser. Samtidig steg frygten for fremmede mænd, særligt dem af anden 'race'. For eksempel lød det i Vejle Amts Avis i 1909,

'For nogle uger siden kom en ca. 40 årig, elegant klædt mand her til Vejle, det meste tid af dagen opholdt han sig på en af vores strøgcafeer. På cafeen sad han imidlertid og vaagede nøje over de forbipasserende unge piger'.

Vidner beretter, at han ser en pige som han henvender sig til. Avisen skriver: 'Fra den dag kunne hun næsten ikke komme på gaden uden

at han var i hælene på hende og inviterede hende på cafe, i teater eller i variete'. Der bliver sendt bud efter politiet: Der står: 'Ved at gå ham på klingen fik politiet oplyst at han var en gemen kvindehandler der prøvede at skaffe piger til utugtshuse i Argentina. Det navn han opgav var falsk, hans skæg ligeså. Forbryderen, der påstod at være fra Stavanger sidder nu i Holstebro Arrest. Foreløbig er det oplyst at en 16 år gammel pige fra Struer have indvilliget i at rejse med ham, men heldigvis var hun endnu ikke afrejst da slynglen blev sat fast'.

Dagen efter kommer der et kort dementi i samme avis:

'Det viser sig at vor meddelers beretning om en kvindehandler der havde været på spil i Vejle, ikke er korrekt i sine enkeltheder. Vedkommende agent er således ikke blevet anholdt i Struer'.

Senere bringer Politiken endnu en reportage om de farlige fremmede:

'En mystisk Tyrk med et mindre tillidsvækkende ydre indlogerede sig i forgårs på hotel Metropol på Rådhuspladsen. Han var øjensynlig en stor dameven. En anden velmenende mand der tilfældigvis havde haft lejlighed til at iagttage tyrken gav komiteen til bekæmpelse af den hvide slavehandel et vink'.

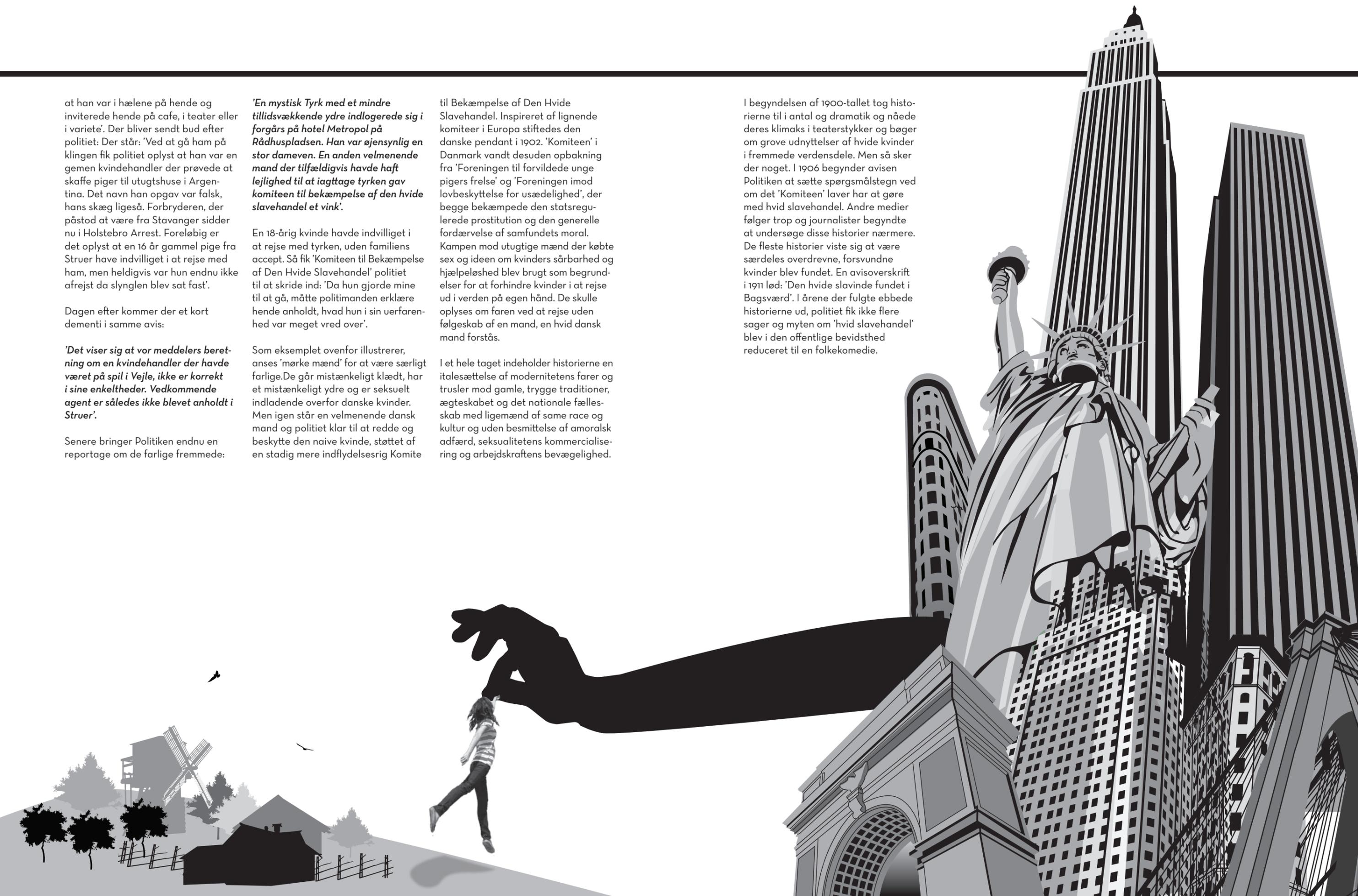
En 18-årig kvinde havde indvilliget i at rejse med tyrken, uden familiens accept. Så fik 'Komiteen til Bekæmpelse af Den Hvide Slavehandel' politiet til at skride ind: 'Da hun gjorde mine til at gå, måtte politimanden erklære hende anholdt, hvad hun i sin uerfarenhed var meget vred over'.

Som eksemplet ovenfor illustrerer, anses 'mørke mænd' for at være særligt farlige. De går mistænkeligt klædt, har et mistænkeligt ydre og er seksuelt indladende overfor danske kvinder. Men igen står en velmenende dansk mand og politiet klar til at redde og beskytte den naive kvinde, støttet af en stadig mere indflydelsesrig Komite

til Bekæmpelse af Den Hvide Slavehandel. Inspireret af lignende komiteer i Europa stiftedes den danske pendant i 1902. 'Komiteen' i Danmark vandt desuden opbakning fra 'Foreningen til forvildede unge pigers frelse' og 'Foreningen imod lovbeskyttelse for usædelighed', der begge bekæmpede den statsregulerede prostitution og den generelle fordærvelse af samfundets moral. Kampen mod utugtige mænd der købte sex og ideen om kvinders sårbarhed og hjælpeløshed blev brugt som begrundelser for at forhindre kvinder i at rejse ud i verden på egen hånd. De skulle oplyses om faren ved at rejse uden følgeskab af en mand, en hvid dansk mand forstås.

I et hele taget indeholder historierne en italesættelse af modernitetens farer og trusler mod gamle, trygge traditioner, ægteskabet og det nationale fællesskab med ligemænd af same race og kultur og uden besmittelse af amoralsk adfærd, seksualitetens kommercialisering og arbejdskraftens bevægelighed.

I begyndelsen af 1900-tallet tog historierne til i antal og dramatik og nåede deres klimaks i teaterstykker og bøger om grove udnyttelser af hvide kvinder i fremmede verdensdele. Men så sker der noget. I 1906 begynder avisen Politiken at sætte spørgsmålstegn ved om det 'Komiteen' laver har at gøre med hvid slavehandel. Andre medier følger trop og journalister begyndte at undersøge disse historier nærmere. De fleste historier viste sig at være særdeles overdrevne, forsvundne kvinder blev fundet. En avisoverskrift i 1911 lød: 'Den hvide slavinde fundet i Bagsværd'. I årene der fulgte ebbede historierne ud, politiet fik ikke flere sager og myten om 'hvid slavehandel' blev i den offentlige bevidsthed reduceret til en folkekomedie.

FREMMEDE OG FARVEDE KVINDER

Der gik 80 år før historier om kvindehandel og menneskehandel atter dukkede op i de danske medier. Men til forskel fra 1800-tallet var der i 1990'erne fokus på fremmede, farvede kvinder der frygtes handles til Europa, frem for hvide danske kvinder der handles til det farlige udland. Der flourerer dramatiske beretninger om kvinder, der lever som 'sexslaver' på de københavnske gader og 'onde bagmænd' fra fjerne lande, som holder dem i et jerngreb. Historierne er siden taget til og har ført til en drastisk stigning i regeringers og hjælpeorganisationers bekæmpelse af fænomenet. Lad mig illustrere det kraftigt øgede fokus i offentligheden med en opgørelse over det stigende antal historier i medierne. I 1990 var der blot 5 historier i danske medier som omtalte 'menneskehandel', 'kvindehandel' eller 'sexslaver'. I 1999 var tallet steget til 140 og i 2010 var det oppe på 2376. Mellem 90 og 99 er der 570 historier der omtaler disse emner, men mellem 00 og 10 stiger tallet drastisk til over 21000 historier. Der er altså 35 gange så mange historier om menneskehandel i 00'erne som i 90'erne (Egne udregninger, foretaget ud fra Infomedias opgørelser, 2012). Det største antal historier optrådte i medierne i 2006, og i 2010, begge relateret til VM i fodbold, samt i 2007 hvor historien om nigerianske Rose stjal mediebillen.

Det var formentligt den grusomme historie om Rose der for alvor åbnede danskernes øjne for 'kvindehandel' og 'sexslaveri'. Der var hundredevis af beretninger om denne kvindes skæbne

i medierne. Der skrev Jens Hævsgaard blandt andet,

'Siden Rose var 16 år, havde afrikanske gangstere holdt hende som slave og tvunget hende til at arbejde som prostitueret i både Nigeria, Italien og i Danmark. De havde banket hende, brændemærket hende, voldtaget hende og lænset hende for hver en krone, hun havde tjent på sit usle job som prostitueret'.

Tragedien var enorm, men detaljerne om Roses baggrund, familie, motiver og handlinger var meget sparsomme. Hun fremstilles næsten livløs i fortællingerne og tildeles ingen valgmuligheder. Til gengæld optræder der, ligesom i fortællinger om den hvide slavehandel, sidehistorier om en dansk mand der redder kvinden fra onde og sadistiske (bag)mænd. På 3fs hjemmeside beskrives helten,

'I februar sidste år havde Rose fået nok. Hun var stukket af fra sin københavnske alfons og holdt sig skjult hos Christian, en dansk mand, der havde forbarmet sig over hende, da han en tilfældig aften fandt hende opløst i gråd ved et busstoppested på Vesterbrogade. Han havde tilbudt hende mad og midlertidigt husly, men da han havde hørt hele hendes grufulde beretning, stod det klart for ham, at han kun kunne gøre ét - holde hende skjult og prøve på at give hende noget, der kunne minde om en anstændig tilværelse'.

Det spørgsmål, der trænger sig på er, hvordan dramatiske enkelte-sager som denne fik lov til at motivere den danske regeringens politik på området, uden en forudgående

grundig dokumentation af menneskehandelens omfang og forskningsbaseret viden om fænomenets årsager og sociale processer? Det spørgsmål stilles nu af en række forskere der har konstateret, at der endnu ikke eksisterer præcise empiriske fakta om menneskehandel, at der er stor uenighed om definitioner og indsamlingsmetoder samt at ganske få konkrete eksempler er registreret hos politi og myndigheder. I EU findes meget høje estimater om mellem 500.000 og 200.000 handlede kvinder til Europa hvert år, men uden henvisning til faktuelle opgørelser. Interne røster i den amerikanske regering, EU og FN er dog begyndt at kritisere manglerne. Det kan virke kynisk eller suspikt, at man som sociolog eller antropolog stiller sig skeptisk overfor historier om og opgørelser over menneskehandel. Men ærindet er ikke at afvise historierne som falske eller grundløse. Det er derimod at forstå hvorfor de får så stor tiltrækningskraft når vi ved så lidt faktisk, og at forstå hvad de siger om vores forestillinger om verden udtrykt via kategorier som sex, køn, race og nation.

MYTER OG FODBOLD

Lad os se på de historier som har foldet sig ud i danske medier i forbindelse med fodbold VM. Forud for VM i Tyskland 2006 startede 3F og Socialdemokraterne en storstilet kampagne mod kvindehandel. Anledningen var, at man frygtede at mellem 40.000 og 100.000 kvinder ville blive handlet til tyske storbyer. Tallene kom fra EU som angiveligt havde dem fra NGO'er der bekæmper prostitution og menneskehandel

internationalt. Det tyske politi tog problemet meget alvorligt og afsatte flere tusinde betjente til at finkæmme storbyernes 'red light districts'. De fandt i alt fem kvinder som mistænkte for at være ofre for menneskehandel, men der var ingen beviser og sagerne blev droppet. Siden var både politi, myndigheder og EUs politikere enige om at historierne var blæst ud af proportioner, men det førte ikke til at 3f eller danske medier trak historierne tilbage. Under overskriften 'VM i kvindehandel' lød en historie i Weekendavisen således,

'Mens verdens mest feterede fodboldstjerner i de kommende uger fryder og fornøjer deres fans på de tyske fodboldstadions, vil millionerne strømme ind på deres i forvejen velspækkede konti. Samtidig må verdens mest ydmygede kvinder slide mindst lige så hårdt i det på de tyske bordeller for at tilfredsstille den ene sekskæbe efter den anden uden at få andet end håndrører for det. Og mens fodboldstjerne håber at deres agent kan få en klubpræsident til at skrive under på den næste fede millionkontrakt, frygter kvinderne at voldelige og kyniske bagmænd skal tvinge dem til at underskrive endnu et gælds-brev, der stavnsbinder dem til sexindustrien. Flere tusind kvinder fra baltiske, østeuropæiske, asiatiske og afrikanske lande bliver transporteret til de tyske byer af kriminelle netværk, der tjener kassen på at tvinge dem til sex med de titusindvis af liderlige mænd, der hver dag står parat med åben gylp og tegnebog'.

Her rettes fokus på hvide mænd der udnytter fremmede kvinder seksuelt, og mørke mænd der udnytter dem

øko-
no-
misk.
De rige
mænds
fryd,
fornøjelse og
fede kontrakter
kontrasteres til fat-
tige kvinders ydmygelse,
tvang og økonomiske slaveri.
Mændene fremstår kyniske,
kvinderne frygtsomme, mændene
er aktive, som enten købere eller
sælgere, kvinderne er objekter der
passivt transporteres. Det som denne
og andre artikler derimod fuldstæn-
digt ignorerer er det store flertal af
kvinder der migrerer til EU og
anmark med henblik på at hjælpe
deres fattige familier via sexarbejde.
Meget sigende indeholder artiklerne
ingen interviews med de migrant-
kvinder eller sexarbejdere det hele
handler om, men der citeres flittigt fra
hjælpe- og interesseorganisationer
med en klar politisk interesse i at tale
på deres vegne for dermed at kaste et
kritisk lys på prostitution.

Under overskriften 'VM i sex og menneskehandel' gentog historierne sig i 2010 i forbindelse med VM i Sydafrika. Jeg citerer fra Dagbladet Information,

'VM i fodbold i Sydafrika giver ligesom sidst frygt for, at kvinder og børn bliver trukket over grænsen for at arbejde som prostituerede. Ved VM i Berlin skød kampagnerne mod kæmpe-bordeller og tvangsprostituere langt over mål. I Sydafrika er der noget om snakken'.

Videre lyder det:

'På en lille bakke, en times kørsel uden for Mozambiques hovedstad, sidder mænd, kvinder og børn og lytter til musik. Den lave eftermiddags-sol sender varme stråler ned i mylderet af brun hud og farvestrålende tøj. På scenen i midten står danske Caroline Henderson (...). Alt ånder idyl. I virkeligheden er vi midt i en kampagne mod trafficking og seksuel udnyttelse. Kendte studieværter og musikere opfordrer folk til at få øjnene op for, hvad der sker omkring dem. Minder dem om, at børn har ret til et trygt liv uden vold og seksuelle overgreb, og at vi skal passe på hinanden'.

Ligesom i 2006 er budskabet, at vi skal åbne øjnene for verdens skjulte rædsler, for verden er ikke idyllisk, tværtimod er verden, særligt Den tredje Verden, særdeles farlig, og vi de hvide (danskere) skal gribe ind for at frelse svage sorte kvinder fra onde sorte mænd. Flere medier anslår (igen) at mellem 40.000 og 100.000 ofre for menneskehandel kommer til Sydafrika.

Efter VM fastslog menneskerettighedsorganisationer imidlertid, at der ikke havde været en stigning i antallet af sexarbejdere, og ingen ofre for menneskehandel var identificeret. Men politikere og NGO'ere taler allerede om en invasion af bagmænd og handlede kvinder til EM i Ukraine og Polen og Olympiaden i London, begge dele senere i år.

Men disse historierne kommer naturligvis ikke ud af det blå. Der findes mange veldokumenterede historier om tvang, vold og økonomisk udnyttelse i migrationsprocessen mod den vestlige verden. Men spørgsmålet er hvem der har gavn af at overdrive fænomenets omfang og ignorere spørgsmål om migration og fattigdom, til fordel for generaliserende diskurser om 'os' og 'dem', om 'svage kvinder' og 'onde mænd', om 'tredje verdens rædsler' og en anstændig vestlig verden? En del forskere har på peget hvordan frygten for menneskehandel og skabelsen af sexpanik bruges som en politisk platform i kampen mod bl.a. prostitution. Det er interessant at notere sig, at det er nogle af de samme organisationer, som stod bag kampen mod hvid slavehandel i starten af 1900-tallet, som var med til at sætte menneskehandel på den internationale dagsorden i starten af 2000'erne.

Efter George Bush kom til magten i USA i 2001, mobiliseredes den radikale amerikanske kvindebevægelse, og ligesom i 1800-tallet var hovedargumentet for bekæmpelse af prostitution er køn og salg af sex grundlæggende kan sammenlignes med vold, voldtægt og slaveri.

Samtidig kom konservative og religiøse kræfter på banen, og indstiftede kampen mod prostitution som en del af kampen mod USAs moralske forfald og ødelæggende seksuelle frisind. Det lykkedes disse to grupperinger at indgå en usædvanlig alliance og overtale Bush administrationen, der selv var konservativt præget, om at indføre en skarpere politik vedrørende prostitution, og her blev spørgsmålet om menneske-handelen er vigtig løftestang. Uden krav om evidens accepterede Bush regeringen NGO'eres høje estimater over problemets globale omfang samt deres radikale løsningsforslag. Siden gjorde Bush det til en betingelse for udviklingsbistand at fattige lande bekæmper prostitution og ikke yder støtte til sexarbejderorganisationer eller Hiv-forebyggelse, samt at landene har en effektiv politik mod menneskehandel. Begge dele har ført til en forværring af sexarbejderen sundhedstilstand og øget deres marginalisering i bl.a. Afrika. Også herhjemme sætter stadig flere interesseorganisationer og politikere lighedstegn mellem prostitution og menneskehandel med henblik på øget økonomisk støtte samt at gennemføre en kriminalisering af 'købsex'.

SKURKENE, OFRENE OG FRELSERNE

Trods næsten usammenlignelige historiske kontekster har fortællinger om kvindehandel i 1800-tallet og i vore dage det til fælles, at de tegner et entydigt billede af fremmede mænd som skurke, af kvinder som **sårbare ofre**, og af os selv, altså danske kvinder og mænd, som frelserne. I dag som dengang afspejler historierne en række migrationsfænomener som kræver en forklaring. Hvor den offentlige panik dengang drejede sig om danske kvinder der på egen hånd rejste ud på en farefuld færd til fjerne storbyer, drejer vores dages historier sig om den sorte eller fattige kvinder der rejser (alene) til vores storbyer, hvor de i kraft af deres synlighed på gader og pladser påkalder vores opmærksomhed og stillingtagen.

Men hvor kvindernes salg af sex på åben gade fremkalder vores indignation og ønsket om at frelse, skaber tilstedeværelsen af fremmede mænd i højere grad utryghed og frygt, og disse fremstilles ikke sjældent som tyve, pushere eller bagmænd. Det er også muligt, som Jo Doezema hævder, at den skærpede opmærksomhed på 'menneskehandel' afspejler behovet for en ny fortælling, et nyt ideologisk projekt, noget vi alle kan enes om at bekæmpe, noget der repræsenterer det onde og farlige i verden efter de store fortællingers kollaps: Kapitalismen, patriarkatet, de kriminelle, misbrug af uskyldige, og skjulte kræfter, vi ikke kan se eller forstå. Som hun påpeger i sin sammenligning af den hvide slavehandel og konstruktionen af 'sex trafficking' har historierne også i dag en national såvel som patriarkalsk

dimension idet de appellerer til fædrelandet om at redde kvinder der ses som sårbare og hjælpeløse, idet de står uden ægte mand, uden familie, og uden den hvide nations beskyttelse.

Det som den nye ideologiske kamp mod menneskehandel skygger for er, at langt de fleste udenlandske kvinder der sælger sex i Norden har en familie, og at det ofte er forpligtelsen overfor denne som motiverer deres migration. Som nyere forskning viser, er mange sexarbejder-migranter flygtet fra en situation af fattigdom og manglende adgang til job og ressourcer, og trodsder risici for udnyttelse, bedrag og tvang for at få et bedre liv og hjælpe deres fattige slægtninge i hjemlandet. Dermed kan det diskuteres hvorvidt bevægelsen af kvinder fra dele af den postkoloniale verden til Vesterbro i København eller bordeller i provinsen bedst forstås som 'handel med mennesker' eller om der i højere grad er tale om kollektive migrationsprojekter mod nord, hvor nogle kvinder og mænd i visse tilfælde udnyttes økonomisk, ikke mindst på grund af deres illegale migrantstatus. En problemstilling er hvilken effekt den skrappe europæiske immigrationspolitik har for hvornår migranter tvinges til at finde agenter der kan smugle dem ind over grænserne eller skaffe dem husly? Endeligt er der spørgsmålet om hvorvidt det ensidige fokus på menneskehandelens dramatiske sider får os til at overse udenlandske sexarbejderen dårlige sociale vilkår og rettigheder til en mere sikker migration? Samt hvilken rolle Europas og Vestens økonomiske politik spiller for de seneste årtiers voksende globale ulighed, og den gradvise forrøelse af kapitalismen, som tvinger fattige kvinder på farten?

LITTERATURLISTE

- Agustín, Laura (2007) *Sex at the Margins: Migration, Labour Markets and the Rescue Industry*. Zed Books, London.
- Andreas, Peter og Kelly Greenhill (2010) *Sex, Drugs and Body Counts*. Cornell University Press.
- Andrijasevic, Rutvica (2010) *Migration, Agency and Citizenship in Sex Trafficking*. Palgrave Macmillan, New York.
- Catholic News Agency (2012) "London Olympics spark fear of human trafficking increase." <http://www.catholicnewsagency.com/news/london-olympics-spark-fear-of-human-trafficking-increase/>
- Day, Sophie (2010) "The re-emergence of 'trafficking': sex work between slavery and freedom." *Journal of the Royal Anthropological Institute* 16(4):816-834.
- Desyllas, Capous M. (2007) "Critique of the Global Trafficking Discourse and U.S. Policy." *Journal of Society & Social Welfare* 34(4):57-78.
- Doezema, Jo (2010) *Sex slaves and discourse masters: The construction of trafficking*. Zed Books, London.
- EU (2010) Forslag til EuropaParlamentets og Rådets direktiv om forebyggelse og bekæmpelse af menneskehandel og beskyttelse af ofre herfor og om ophævelse af rammeafgørelse 2002/629/RIA (29.3.2010).
- Gould, Chandre (2010) "Moral Panic, Human Trafficking and the 2010 Soccer World Cup". *Agenda: Empowering women for gender equity* 24(85):31-44.
- Groes-Green, Christian (2011) "Hvad nu hvis udenlandske prostituerede kommer frivilligt?" *Kronik. Weekendavisen* 1. Juli.
- Holm, Maibritt Gamburg (2006) "Nigerianske Kvinder i prostitution i Danmark: Migranter, sexarbejdere og midt imellem." *Speciale*. Roskilde Universitet.
- Hope for the sold 2010, www.hopeforthesold.com
- Høvsgaard, Jens (2007) "Rose frygter atter for sit liv." 3fs hjemmeside: <http://forsiden.3f.dk/article/20070425/FAG-BLADET/70425091>
- Jyllands-Posten 2011 "Mand dømt for menneskehandel med sexslave"
- Kempadoo, Kamala (2005) *Trafficking and Prostitution Reconsidered: New Perspectives on Migration, Sex Work, and Human Rights*. Paradigm Publishers, New York.
- Lützen, Karin (2007) "Hvid Slavehandel". *Weekendavisen* 8. Juni 2007.
- Madsen, Agnete Birger (2008) *Den hvide slavehandel i Danmark 1870-1925. Virkelighed og myter*. Kvindemuseet, Kbh.
- Rothstein, Klaus (2006) "VM i kvindehandel." *Weekendavisen* 9. Juni.
- Rørbech, Mikala Satiya (2010) "VM i sex og menneskehandel." *Information* 8. Juni 2010.
- Sharma, Nadita (2003) "Travel Agency: A Critique of Anti-Trafficking Campaigns." *Refuge* 21(3):53-65.
- Socialministeriet (2011) Handlingsplan til bekæmpelse af menneskehandel 2011-2014. Socialministeriet, København.
- Spanger, Marlene (2011a) "Human trafficking as a lever for feminist voices? Transformations of the Danish policy field of prostitution." *Critical Social Policy* 31(4):517-539.
- Spanger, Marlene (2011b) *Destabilising Sex Work and Intimacy? : Gender Performances of Female Thai Migrants Selling Sex in Denmark*. Ph.d. afhandling. Roskilde Universitet.
- Skilbrei, May-Len og Marianne Tveit (2008) "Defining Trafficking through Empirical Work: Blurred Boundaries and their Consequences." *Gender, Technology and Development* 12(1):9-30.
- Sæhl, Thomas (2006) Regeringen svigter ofre for kvindehandel. <http://forsiden.3f.dk/article/20060310/NYHEDER/60310002/2140/tema1>
- Tv2 Nyhederne 2006 "Handel med sexslaver i stigning - Hvert år skifter 500.000 kvinder ejermand inden for Europa"
- Weitzer, Ronald (2007) "The Social Construction of Sex Trafficking: Ideology and Institutionalization of a Moral Crusade." *Politics & Society* 35(3):447-475.

De vägde riskerna och fördelarna mot varandra och diskuterade huruvida de skulle klara anpassningen.

Av Laura María Agustín¹

På lyxiga semesterorter i Dominikanska republiken solar turister nära stränder där småbåtar frekvent ger sig ut mot Puerto Rico. Mona-kanalens förrådiska strömmar vimlar av hajar och många av båtarna kapsejsar. Men nästan alla dominikaner känner ändå någon som har lyckats klara resan. De som har tagit sig över gränsen måste sedan passera genom Puerto Ricos västra träskmarker, där den amerikanska gränspoliserna väntar. De som tar sig förbi dem kan stanna på ön eller fortsätta till Miami, New York eller Europa. Presumptiva migranter försöker hitta erfaren sjöfolk med båtar starka nog att klara stormar och som inte överlastar båtarna med alltför många passagerare.

I boken "The Suffering of the Immigrant" beskriver sociologen Abdelmalek Sayad hur länder som tar emot migranter uppfattar migration som ett irriterande socialt problem som måste "hanteras". Sayad ser de överväldigande hinder som nordafrikaner möter i Frankrike som en tydlig strukturell konsekvens av kolonisering, utan att för den skull offerförklara migranterna. I stället argumenterar han kraftfullt för att erkänna dem som handlande subjekt. Förmågan att se och erkänna den sortens agentskap - att även

missgynnade migranter är huvudpersoner i sina egna liv - har sin grund i en förståelse för hur migrationer börjar.

UT I VÄRLDEN

När jag bodde i Dominikanska republiken, var ett av mina uppdrag att besöka samhällen där utflyttning var väletablerat. Jag mötte kvinnor som ville resa till Europa, där de två valmöjligheter som fanns att tillgå var att arbeta som inneboende hembiträde eller att sälja sex. De vägde riskerna och fördelarna mot varandra och diskuterade huruvida de skulle klara anpassningen. De flesta av dem hade inte någon längre formell utbildning, men de var varken naiva eller ointelligenta. Om de stannade hemma var deras bästa alternativ fortfarande hemhjälp eller att sälja sex, men till långt lägre löner och utan de nya horisonter en resa kan erbjuda.

Potentiella migranter drömmer också om att få se kända platser, träffa nya människor, bli självständiga, lära sig ett nytt yrke, få nya idéer - precis som människor i rika länder gör. Att resa är utvecklande för alla resenärer - inte bara för rika turister, och för många

människor är dessa resor deras största chans att ta reda på mer om världen.

När jag reste runt på ön och in i Haiti, hörde jag dussintals människor prata om hur de skulle komma i väg. Européer tar för givet att deras resevisum beviljas av vilket land de än vill besöka. Medborgare i länder som Dominikanska republiken vet att deras ansökningar om turistvisa aldrig kommer att beviljas. Liksom när det gäller att få ett arbete och arbetstillstånd utomlands, utgör de statliga riktlinjerna en begränsning - arbetstillstånden omfattar bara "kvalificerade" jobb, vilket gör att många migranter väljer att resa utanför det formella regelverket och tar "okvalificerade" jobb i den svarta ekonomin.

För att få tillgång till de här arbetena kan resenärerna behöva nytt namn och pass, en falsk vigselring, flygbiljetter, pengar att visa upp för gränspoliserna och råd om vad man ska säga till dem, någon som möter upp vid flygplatsen och någonstans att bo när de kommer fram. Jag träffade många människor som erbjuder de här tjänsterna till potentiella migranter, inklusive deras egna familjemedlemmar, gamla vänner,

bekantskaper bland turister och frilansande entreprenörer. Eftersom den här resemärket inte är reglerad, finns det inget bra sätt att veta vem som gör ett bra jobb och vem som behandlar migranterna korrekt, förutom via ryktesvägen: Berättelser från kunder som smugglats ut säkert.

LUCÍA, MIRIAM OG GUILLERMO

Jag pratade med Lucía, en strippdansös som hade väntat på det rätta tillfället att ge sig av i flera månader. Hon ville åka till Paris, men hade inte hittat rätt erbjudande ännu. Miriam, med två års universitetsstudier och erfarenheter av arbete som tandläkarassistent, funderade på ifall statussänkningen att bli hembiträde skulle vägas upp av de pengar hon kunde tjäna i Italien, där hennes syster bodde. Båda kvinnorna visste vilka priser och villkor de önskade och besökte platser där smugglare samlas regelbundet för att höra vad som erbjöds.

En del såg mig som en möjlighet. En kypare började prata med mig efter att ha serverat kaffe, och erbjöd sig göra praktiskt taget vad som helst i utbyte mot att jag skulle hjälpa honom

att ta sig till Europa. Guillermo kunde ha blivit min guide och vallat runt mig bortom de vanliga turiststråken, eller så kunde vi inlett en sexuell eller emotionell relation. Många som turistat i fattiga länder känner igen det här och den sympati de känt för de människor vars valmöjligheter är begränsade. En del hjälper till med pengar och kontakter och bjuder in dem att komma och hälsa på. Några gifter sig. Vissa sådana relationer startar med, eller kommer efter hand att innefatta, "riktig kärlek". Affärsresande, så kallade u-landsexperten, ambassadpersonal, forskare och andra delar oundvikligen detta laddade förhållande mellan välbärgade besökare och de som förr brukade kallas *infödingar*. Detta är de inbördes relationer som imperialismen och senkapitalismen inrättar.

Och om någon hoppats att hänvisningen till kolonialitet i den här artikeln inte gäller Sverige - bör stanna upp. Oavsett om man tänker på Sveriges krig i Europa, kortlivade kolonier på västra halvklotet, nykolonialt deltagande i Internationella valutafonden, soldater i Afghanistan, Svenska institutets internationella mission eller svenska företag som gör affärer i resten av världen. Så finns Sverige där.

De flesta migranter har en sak gemensamt: De vill ge sig ut i världen. I ett land som har en lång historia av migration som Dominikanska republiken, känner nästan alla till någon som åkt i väg och kommit tillbaka med historier av alla de slag: Framgångar och misslyckanden, självständighet och beroende, pojkvänner och flickvänner, giftermål och skilsmässor, gamla familjer och nya, att ha fått uppehållstillstånd och att ha varit avvisad, kränkande och förstklassig behandling. De flesta tänker inte från början på det de gör som "migration", eller på hur länge de kommer. Många ser det som ett äventyr där de kan pröva sina färdigheter, ett logiskt steg för någon som är fast besluten att skapa sig ett nytt liv.

Medan utomstående ger strukturella ojämlikheter, väpnade konflikter och naturkatastrofer skulden för att "desperata" människor tvingas att lämna sina hem, har FN sedan länge uppskattat den totala proportionen av världens befolkning som migrerar utomlands till under fyra procent (även om procentsatsen kan vara mycket högre på en viss plats vid en viss tidpunkt). Detta betyder att bara *vissa människor flyttar*, som migrations-teoretiker Saskia Sassen säger. Ofta

låter det på de som uttalar sig att det är en tragedi att människor tvingas lämna sina hem. Men hemma är inte en underbar plats för alla dem som vill bort från jobb som inte leder någon vart och bort från ett förtyckande samhälle. Samtidigt sprids världen över bilder i media av den välmående, frihetsälskande, trygga 'globala nord'. Utan tvekan är det inte de mest desperata som flyttar, eftersom de inte har det sociala kapital, den kraft och mentala styrka som krävs för att sätta igång och genomföra ett sådant projekt. All seriös forskning bekräftar att migranter måste vara rådgiga, flexibla och handlingskraftiga. Så hur kommer det sig att de ofta beskrivs som passiva offer?

AGENTER I SINA LIV

Att känna solidaritet med migranter borde inte innebära att man infantiliserar eller domesticerar dem. Människor med sämre förutsättningar är agenter i sina liv, även om de lämnar sina hem på grund av religiös, politisk eller sexuell förföljelse. Forskare har i detalj dokumenterat hur migranter förhandlar med smugglare, använder nätverk för att hitta arbete och inrättar sig i sina nya hem över hela världen – även om resan ofta kan vara svår och man pressas av skuldbetalningar.

Migration innebär att utsätta sig för risker som kan te sig alltför skrämmande för dem som lever trygga medelklassliv i Europa. Men risktagande är en normal del av livet i de flesta delar av världen och ses ofta som ett tecken på karaktärsstyrka och äventyrlighet. Det är inte rättvist att fattiga människor måste utsätta sig för faror för att få tillgång till möjligheter som är självklara för rika, men att avfärda dessa belägenheter genom att kalla

dem "tragedier" gör inte rättvisa åt de personer som det handlar om.

Européer gillar att föra fram "utveckling" som nyckeln och hävda att om det fanns större valmöjligheter, och om de fattiga ländernas ekonomi hade varit starkare, skulle människor inte migrera. Men menar man att fattiga människor borde stanna hemma och sluta vilja resa? Är resa en rättighet som bara tillkommer välbärgade turister?

Trots årtionden av ansträngningar för kvinnors rättigheter och erkännande av kvinnor som handlande subjekt, gör många i dag en skarp åtskillnad mellan manliga och kvinnliga migranter. Detta visar sig i antagandet att en man som hamnar i svårigheter under en resa kommer att konfrontera och kanske övervinna dem. Med andra ord: Han uppfattas som en agent i sitt eget liv. När en kvinna reser och stöter på problem antar man däremot att hon är ett fullständigt offer, oförmögen att ta hand om sig själv. När en kvinna varit inblandad i prostitution, finns det en ytterligare tendens att tala som om hennes liv i och med detta har förstörts. Detta är inget som bekräftas av vittnesmål från flera kvinnliga migranter.

Vi ser migration varken som en nedbrytning eller förbättring av kvinnors ställning, utan som en omstrukturering av relationerna mellan könen. Denna omstrukturering behöver inte nödvändigtvis uttryckas i form av ett tillfredsställande yrkesliv. Det kan ske genom att hävda sin självständighet i det sociala livet, genom relationer med familjen i hemorten, eller genom att delta i nätverk och föreningar. Skillnaden mellan inkomsterna i ursprungslandet och landet man migrerat till, kan i sig skapa en sådan självständighet, även om jobbet i det

mottagande landet är som inneboende hemhjälp eller prostituerad.¹

Till en början förstod jag inte konflikten kring det faktum att vissa kvinnor föredrar att sälja sex framför andra alternativ, och inte vill bli räddade från sitt öde. Naturligtvis är det lättare för folk att föreställa sig det värsta tänkbara scenariot: En person som inte hade en aning om att sex på något sätt skulle ingå i hennes framtida jobb, som inte visste att hennes papper var förfalskade och som ville fly till varje pris (inklusive bli utvisad). Men som både socialarbetare och polis känner till, vet de flesta migranter som vill fly att de kommer att resa illegalt, att sex kommer ingå i deras framtida jobb och att de inte vill bli hemskickade. Att återvända hem innan man tjänat en rejäl summa pengar är ett tecken på misslyckande. Så medan människor ibland vill frigöra sig från en viss situation, vill de också stanna och fortsätta arbeta. De är villiga att acceptera lägre lön eller lågstatusjobb och beredda att bli behandlade som en andra klassens medborgare i syfte att främja sina planer, och de ser stora uppoffringar som en nödvändig del av det. Efter hand lyckas många av dem skapa ett nytt liv och nå åtminstone några av sina mål. Vissa människor återvänder hem och reser sedan tillbaka igen för att göra affärer eller för att inrätta ett andra hem. De blir transnationella migranter. Vissa hittar en partner för att så småningom bli äktenskapsmigranter. Andra misslyckas att nå framgång, men återvänder hem nöjda med att ha gett det ett försök och med att få ha se lite av världen. En svår start betyder inte en evig tragedi, och integration i samhället sker på olika sätt.

Människosmuggling existerar eftersom migranter vet att de kan få arbete utomlands. Smugglare, som ofta består

av familj och vänner till migranterna, kliver in och erbjuder hjälp. Ibland ljuger de eller utnyttjar migranter och ibland är de opportunisterna som gör misstag eftersom de inte behärskar uppgiften. Forskning på samhällen med stor migration visar att smugglare ses som entreprenörer som, om de vill behålla sitt goda rykte, måste få folk till sina destinationer på ett tryggt sätt. Att kalla alla smugglare brottslingar är lika reduktionistiskt som att beskriva alla migranter som offer. Vad de gör kan tekniskt sett vara olagligt, men allt handlar inte om grymma övergrepp.

Dessa anmärkningar baseras inte bara på min egen forskning, utan också på mer än ett decennium av läsning av studier av migration, som utgör ett stort internationellt akademiskt fält. Vad jag fann med Lucía, Miriam och Guillermo i Karibien har uppmärksammats av hundratals andra forskare i andra regioner. Samhällsvetenskaplig forskning innebär att man är öppen för vad forskningssubjekten själva säger om sina liv, inte att låsa sig vid en viss ideologi. Migrationsforskare kritiserar idéerna att varje nation ska studeras som om den vore ett separat universum och att 'nationalitet' är nyckeln till att förstå migranter. Eftersom migrationsforskning i Sverige är, i europeiska termer, mycket senkommen, är det viktigt att svenska politiker förstår vad som redan är känt och att nationsgränser inte alltid är viktiga i detta fält.

RIKTIGA OCH FALSKA MIGRANTER

När jag började studera migration, hade jag inte läst några böcker i ämnet och hade ingen ideologisk ståndpunkt gällande prostitution. Jag ville helt enkelt förstå varför utomstående pratade om alla migranter som om de vore ynkliga offer, när de flesta inte ser sig själva på det sättet – även när deras migration inte blir som de hade hoppats.

Papperslös migration kan bara ungefärligt uppskattas, eftersom människor som verkar i informella ekonomier inte blir räknade när de korsar gränser eller skaffar jobb. Kvalitativ forskning kan dock ge oss en hyfsad idé om vad

Är resa en rättighet som bara tillkommer välbärgade turister?

det är som pågår, och en helhetsbild har byggts upp av hundratals små studier runt om i världen. Det är svårt för många att förstå situationen för människor som stigmatiserats enbart som illegala, kriminella eller exploaterade, men det underlättar om man startar utan förutfattade meningar om dem. Det betyder inte att vi inte kan känna oss engagerade eller vilja rätta till missförhållanden, men förstelsen måste komma först.

Att tvinga på västvärldens värderingar på migranter vars verklighet ser annorlunda ut är nykolonialism. Att tycka synd om är ett sätt att underordna, att kalla dem för offer är ett sätt att behålla övertaget. Att acceptera migranter som jämligar bland oss å andra sidan; som människor som har anlänt på grund av globala relationer i ett historiskt sammanhang, ger hopp om att lämna gamla idéer om offer och räddning bakom oss.

Det största problemet politiken om papperslös migration och människohandel står inför, är att de fruktansvärda erfarenheter vissa människor gjort, har generaliserats till den grad att det skett på bekostnad av dem som har andra historier att berätta. Gränsmurar, nolltoleranspolicy, genusideologi, utopier om avsaknaden av nationsgränser, stelbent politisk korrekthet och alla andra synsätt som generaliserar över alla globala rörligheter utgör hinder för att förstå variationen i dagens papperslösa migration. Med en föräldrad föreställning att migranter kan skiljas från asylsökande, eller 'riktiga migranter' från falska, går det inte att förstå dagens panorama av cirkulära migranter, bi-nationella partnerskap, transnationella familjer och andra interkulturella, diffusa kategorier. Människor lämnar sina hem utan att veta exakt vart de är på väg eller hur länge

de kommer att vara borta, en del gör riskabla uppgörelser med människor de knappt känner. Med syfte att skaffa sig ett försprång lägger de sina vanliga värderingar och preferenser åt sidan och engagerar sig i ljusskygg verksamhet. Europeisk migrationslagstiftning skapar illegalitet när den vägrar att erkänna behovet av migranter som tar lågstatusjobb eller migranter som intressanta entreprenörer som kan hjälpa Europas darriga ekonomier. Det finns andra sätt att se på hur vi är globalt sammanlänkade.

¹ Laura Marie Agustín er sosiolog og forsker, og artikkelen har tidligere vært publisert i *Arena #2* april 2011. "Den nye underklassen. Invandreren er tilbake. Vilka er vi og dom?"

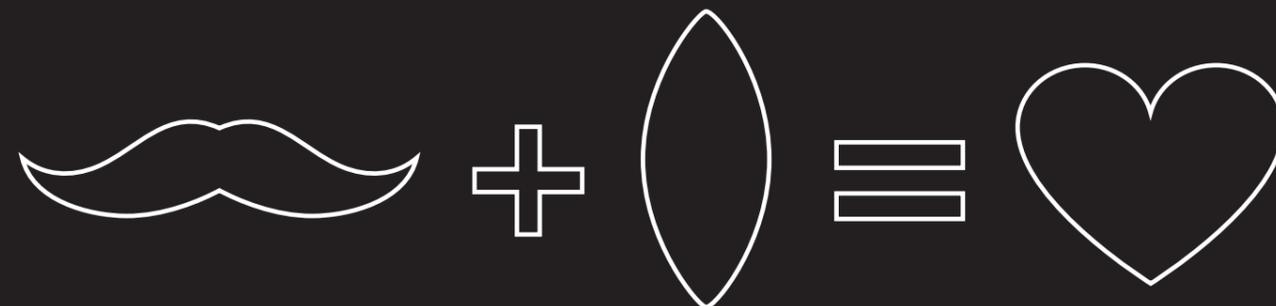
² Anny Misa Hefti, European Solidarity Conference on the Philippines, Zurich, Schweiz 1997

Menn uten peniser og kvinner med peniser er ikke bare en mindtwist, det er også en kjønnsrolletwist, en opprøskning i våre nervebaner.

PORNO – UTNYTTENDE OG FRIGJØRENDE

Av Luca Dalen Espseth

Jeg heter Luca og er en mann, men jeg ble født med en kvinnekropp. Jeg brukte min oppvekst på å krangle med den kvinnelige kjønnsrollen, den passet meg ikke. Inni meg var jeg en gutt. Etter hvert som jeg ble eldre ble det vanskeligere og vanskeligere å være meg. Jeg følte meg fremmed, både i samfunnet og i min egen kropp. En dag, etter å ha tenkt mer på hva kjønn er enn de fleste, innså jeg at jeg er en mann.

Dette innså jeg i en alder av 19 år, i dag er jeg 25, og jeg har begynt på prosessen med å få en kropp jeg føler meg mer hjemme i, en kropp som omverden vil lese som mannlig. Alle jeg kjenner kaller meg Luca og bruker mannlig pronomen. Jeg har tatt det mannlige kjønnshormonet testosteron i snart et halvt år. Jeg lever i samfunnet som en helt vanlig mann. Men jeg er allikevel annerledes. Min annerledeshet er ikke synlig når du møter meg på gaten, men om jeg hadde kledd av meg, hadde du sett det. Jeg har ingen penis og jeg kommer heller aldri til å få en penis som ser ut som andre menn sine peniser.

De fleste anser penis for å være essensielt for en mann, og de fleste har aldri sett en mann uten penis. Jeg er like mye mann som andre menn, men noen ganger føler jeg meg utilstrekkelig og usynlig. Jeg mangler et skjønnhetsideal, jeg mangler et

kjønnsideal. Jeg kan selvfølgelig se på det typisk mannlige kjønns- og skjønnhetsidealet. Men jeg vil alltid komme til kort. Jeg vil aldri passe inn i formen «mann».

Jeg prøvde lenge å leve opp til standarformen for en mann, men samme hva jeg gjør, vil jeg skille meg fra menn født med penis. Jeg begynte å se etter alternative rollemønstre og alternativer måter å være mann på, også rent kroppslig. Det var slik jeg kom inn i en verden av queer- og trans-porno.

QUEER-PORNO

I USA og europeiske land som Tyskland har det oppstått en voksende queer-pornokultur. Mennesker med varierende seksualitet, kropper, hudfarger og tenningsmønstre savnet et mangfold i pornoen. De savnet en porno som faktisk viser ekte mennesker som har ekte sex, på en måte de er komfortable med selv.

Er det mulig å lage porno som ikke reproducerer stereotype forestillinger om kjønnene? Er det mulig å lage porno som ikke utnytter aktørene og som viser skjønnhetsidealer som ikke er naturlige? Jeg mener dette er mulig, selv om pornobransjen er en problematisk bransje på mange måter.

Buck Angel er den første store porno-stjernen som er transmann, han jobber også som aktivist og holder foredrag om trans og sex. Han gir ut pornofilmer som er ment for å bevisstgjøre folk på det kropps- og kjønns mangfoldet som finnes i verden. Han siste film «sexing the transman xxx» består av seks scener. De fem første er fem forskjellige transmenn som sitter påkledd og snakker om hvordan det er å være dem, hvordan det er å være en mann uten penis, hva slags forhold de har til sin egen kropp og seksualitet. Så kler disse mennene av seg og runker foran kamera. Det er helt klart pornografisk.

James Darling er en annen transmann som jobber i pornobransjen. Han er en feminin ung mann som er del av en ny queer-pornokultur. Han forteller følgende om hvorfor han velger å være pornoskuespiller:

«When I first came out as trans, I saw very few examples of trans men being portrayed as hot, sexual beings. I wanted to do porn not only because I enjoy turning people on, but also because I wanted to be a part of creating what I wasn't seeing. I wanted to show an example of hot, queer transsexual men enjoying their bodies in many ways with a variety of partners. It's just added incentive that I'm an exhibitionist and really get off on being watched and having others enjoy my body and the way I fuck as much as I do.»

ETISKE DILEMMAER OG PRODUKTBEVISSTHET

Menn uten peniser og kvinner med peniser er ikke bare en mindtwist, men er også en kjønnsrolletwist, en opprøskning i våre nervebaner. Noen klarer ikke å forholde seg til ting som ikke tydelig lar seg klassifisere, de som ikke passer inn håndterer vi enten ved å utvide kategorien, lage nye eller plassere noe utenfor som en anomali. Jeg vil utvide og skape nye kategorier. Dette kan man få til gjennom synliggjøring av transpersoner. Synliggjøring av kropps- og kjønns mangfold.

Jeg som forbruker av porno står selvfølgelig overfor et etisk dilemma. Pornobransjen er en industri som potensielt utnytter folk i en vanskelig livssituasjon. Mange som jobber i pornobransjen har dårlige arbeidsvilkår, de går med på å ha sex de ikke er komfortable med fordi det er godt betalt, eller de har usikker sex. Mange som jobber i pornobransjen har et rusproblem, et problematisk forhold til egen kropp, ikke mulighet til å få en annen jobb eller er på andre måter utstøtt av det «normale» samfunnet.

Denne problematikken gjelder ikke minst for transpersoner. Transpersoner kan ofte oppleve å bli utstøtt fra familien, det kan være vanskelig å finne seg en jobb når man har et uvanlig kjønnsuttrykk, de har ofte et

problematiske forhold til egen kropp og seksualitet. Noen betaler også for kjønnsbekreftende behandling gjennom sexarbeid. Dette gjelder kanskje spesielt såkalte «shemales»; kvinner med penis som selger sex eller jobber i pornobransjen. Disse kvinnene har ofte lav sosial rang og sliter med å finne alternative inntektskilder.

Å se noe nok ganger forandrer ditt syn på verden. I dag kan man se anorektiske, retusjerte mennesker på hvert gatehjørne. Det er ikke «naturlig» for mennesker å finne mennesker som ser ut som de sulter tiltrekkende. Vi finner dem tiltrekkende fordi det vi blir eksponert for former våre tenningsmønstre og vår oppfatning av hva som er normalt og hva som ikke er normalt.

Han gir ut pornofilmer som er ment for å bevisstgjøre folk på det kropps- og kjønns mangfoldet som finnes i verden.

Jeg liker å se på porno, det utvider min forståelse av sex og egen kropp. Jeg løser dette etiske dilemmaet ved å se på porno som er laget av skuespillerne selv. Jeg leser om deltagerne på internett og ser hva deres motiver for å spille i pornofilmer er. Det er selvfølgelig ingen garanti for at alt går etisk og moralsk forsvarlig for seg. Men det er i alle fall en bevissthet rundt produktet man kjøper. Dette gjelder også når man kjøper andre produkter og tjenester. Man kan aldri vite om alle ledd i produksjonen er etisk forsvarlig, men som en bevisst forbruker kan man ta visse forholdssregler når man kjøper en vare.

Jeg skammer meg ikke over min historie, jeg ser på den som en styrke. Jeg er åpen om min fortid og bruker mine erfaringer til å fortelle verden at vi finnes. Jeg arbeider politisk for å bedre levevilkårene til mennesker som på en eller annen måte ikke identifiserer seg med det kjønn de fikk tildelt ved fødselen. Jeg er stolt, og denne stoltheten vokser stadig, og den vokser ved hjelp av forbilder. Buck Angel og James Darling er bare to av mange menn med vaginaer som er stolte, som har noe å fortelle og som forandrer verden gjennom sitt arbeid, både som pornoskuespillere og som transaktivister.

HIV PÅ JORD

SØR-AFRIKA

FAGFORENINGSSTØTTE

Den sørafrikanske sexarbeiderorganisasjonen Sweat får nå støtte fra gruvearbeidernes fagforening, The National union for mineworkers. Foreningen mener at ANC frihetserklæring også må gjelde for sexarbeidere, og tok opp spørsmålet om avkriminalisering på den 14. nasjonale fagforeningskongressen som ble avholdt på Kempton Park, den 23. mai.

<http://www.sowetanlive.co.za>

ENGLAND

RENOVASJON

Sexarbeideraktivister og støttespillere har startet kampanjen Stopp Arrestasjoner, der de ber om at arrestasjoner, fengsling og deportasjoner av sexarbeidere i London stanses med umiddelbar virkning og fram til slutten av OL. Politiets raid og stengning av bordeller i Øst-London hevdes å være et ledd i bekjempelse av menneskehandel, men sexarbeiderne mener det kun handler om å renovere byen. De viser til at raidene har blitt intensivert i de områdene av byen der sportslekene skal finne sted. Ifølge sexarbeiderne presses de nå ut på gata der de må jobbe under farlige forhold, samtidig som politiets lovhåndhevelse hindrer dem i å anmelde vold og overgrep.

<http://www.thefword.org.uk/blog>

HELLAS

TVANGSTESTING & UTHENGING

Greske myndigheter har fått en storm av protester fra internasjonale rettighets- og sexarbeiderorganisasjoner etter at myndighetene i mars innførte Hiv-tvangstesting av sexarbeidere. De som tester positiv blir tiltalt for grov legemsbeskadigelse, og hengt ut offentlig ved at bilder publiseres på politiets nettsted.

<http://www.change.org>

THAILAND

ØKONOMISK MYNDIGGJØRING

Den thailandske sexarbeiderorganisasjon Empower Foundation har ved hjelp C-bed - et verktøy basert på prinsipper om sosial læring og deling av felles kunnskap, kurset sexarbeidere i businesshåndtering og økonomisk myndiggjøring. Målet er å styrke deres muligheter til å forhandle for bedre og sikrere arbeidsforhold uten vold og trakassering, og sikre tilgang til helse-tjenester inkludert Hiv-forebyggende tiltak for alle, enten man jobber i eller utenfor sexbransjen.

<http://www.unaids.org>

CANADA

BEDFORD MOT CANADA

Terri-Jean Bedford og to andre kanadiske sexarbeidere hevdet at prostitusjonslovgivningen med hallikbestemmelsene er grunnlovstridig, fordi den fratru sexarbeidere retten til trygt arbeidsmiljø. I mars avgjorde lagmannsretten i Ontario at deler av bestemmelsene bryter med grunnloven. Sexarbeidere kan nå etablere bordeller og ansette personell som dørvakter, sjåførere, resepsjonister og vaske-personell, uten at disse tiltales for hallikvirksomhet. Det er fortsatt forbudt å utnytte andres prostitusjon.

<http://news.nationalpost.com>

USA

FALSK FORSKNING

The Village Voice har avdekket at Schapiro Group, et privat konsulentfirma i Georgia, og den veldedige organisasjonen Women's Funding Network of California, har villedet den amerikanske kongressen og andre finansieringskilder. For å få penger har de presentert finansieringskildene for rapporter som viser en plutselig og alarmerende økning i menneskehandel og seksuell utnyttelse av jenter. Rapportene viste seg å være feilaktige.

<http://therealpornwikileaks.com>

SAKSØKER STATEN

For å hindre menneskehandel med barn har staten Washington innført en ny lov som krever at annonsører foretar aldersverifisering av sexannonser. Loven SB 6251 holder annonsørene ansvarlige for publisering av annonser for kommersiell sex der den avbildede er mindreårig. Det velrenomerte Backpage har saksøkt staten og ber domstolen fjerne loven som de mener åpner for en innskrenkning av yttringsfriheten på Internett.

<http://www.salon.com>

SPANIA

PROTESTERER MOT FORBUD

I Barcelona demonstrerte 450 sexarbeidere nylig mot at byrådet har innført lokale vedtekter som skal bekjempe gateprostitusjon gjennom bøtelegging. Sexarbeiderne krever at vedtektene som hindrer deres rettigheter og livsgrunnlag i en tid Spania er i dyp økonomisk krise.

<http://www.staplenews.com>

BOIKOTTER BANKFOLK

Madrids eskorter nekter å selge sex til bankfolk inntil bankene tar ansvar og etablerer rammelån for å hjelpe familier og firmaer i pengekrise.

<http://www.dailymail.co.uk>

NORGE

BEDFORD MOT CANADA

For å bekjempe prostitusjon i oljebyen Stavanger har politikerne Erlend Jordal (H) og Eirik Faret Sakariassen (SV) tatt på seg ansvaret for å opprette en mannegruppe som skal jobbe med holdningsendringer hos kjøperne. Bakgrunnen er den økningen i gateprostitusjonen som har funnet sted det siste året.

<http://www.nrk.no>

NO
CONDOMS

REBELLER I EN TID MED HIV OG AIDS

- Om framveksten av bareback- kultur, og porno,
i Amerikansk homokultur.

Av Andrés Lekanger

CONDOMS
NO

Typisk for bareback-porno, hvor risikoadferd er poenget, er fokuset på overføring av sæd.

Casey McKittrick har doktorgrad fra University of Texas og underviser i film, amerikansk litteratur og studier i kjønn og seksualitet. I antologien *Porn. Philosophy for everyone* forteller han om fremveksten av en subkultur og en smal, men økende pornofilm-bransje innenfor det amerikanske homomiljøet: Bareback-porno. Den seksuelle praksisen bareback, definerer McKittrick som «The erotic celebration of condomless anal sex».

Da Aids først ble oppdaget i USA på begynnelsen av 1980-tallet, oppsto myten om at dette var en homseksykdom. Den første betegnelsen på sykdommen var Gay-Related Immundeficiency Disease. Etter hvert som det ble åpenbart at sykdommen rammet også heterobefolkningen, forandret medisinerne navnet på sykdommen til Aids (Acquired Immune Deficiency Syndrome), men McKittrick mener sykdommen fortsatt forestilles å være på sett og vis knyttet opp mot homoseksualitet, i folkets psyke.

Etter hvert ble det påvist sammenheng mellom ubeskyttet sex og Hiv-smitte, og homomiljøet satte i gang massive kampanjer for sikrere sex. Også homo-pornoindustrien gikk i bresjen, gjennom å kreve bruk av kondom i fremstilling av analsex, og ved bruk av advarsler mot ubeskyttet sex før pornofilmen startet. McKittrick skriver at til sammenligning ble ikke kondombruk påkrevd i langt nær like stor grad i produksjonen av heteroporno. Kanskje også fordi Hiv/Aids relateres til homoseksualitet.

Mot slutten av 1990-tallet oppsto det derimot en subkultur innenfor homomiljøet, drevet frem av internett. Denne bareback-subkulturen dyrket ubeskyttet sex. Snart begynte amatør-bareback-porno å sirkulere på diskusjonsforaer, og etter hvert vokste det seg frem større bareback-pornoprodusenter på nettet. Disse konkurrerer med mindre produsenter av diverse slag. Suksessen til denne pornoindustrien lå i hvordan internett ga muligheten for likesinnede til å møtes, organisere seg og skape

onlinesamfunn, med chatterom og nettsider. I 2010 utgjorde denne pornoindustrien 30 prosent av den totale homsekspornoindustrien, skriver McKittrick.

I ly av denne subkulturen og pornoindustriens fremvekst hadde homomiljøet opplevd arbeid for å kontrollere og begrense homofile menns seksualitet gjennom at homosesaunaer ble stengt, og oppfordringer til å bruke kondom. McKittrick skriver «Many online barebackers and producers of bareback porn had simply grown tired of the restrictive measures taken to police gay sex after the onset of Aids». Disse tiltakene ble sett på som en forlengelse av samfunnets forsøk på å begrense seksuell adferd utenfor normen. Nye medisiner gjorde at Hiv gikk fra å være en dødelig sykdom til å oppfattes som en kronisk lidelse på linje med for eksempel diabetes. Dette, sammen med «informasjonstretthet», åpnet opp for mer praksis med ubeskyttet sex, og med det, kommersialisering av ubeskyttet sex innenfor porno.

RELIGIØSE RITUALER FORAN KAMERA

Casey McKittrick forteller oss at det nesten aldri er en historie bak det seksuelle møtet i bareback-pornoen (ingen sexy rørlegger eller pizzabud på besøk), veldig lite dialog, og nesten aldri musikk til sexen. Eneste typisk gjenganger er en «dungeon», en kjeller, og lærutstyr (dog vil mange «lærhomoer» markere tydelig avstand fra bareback-kultur og -praksis), bondage-utstyr og fisting.

Gjennom Tim Deans analyser av bareback-porno viser McKittrick hvordan denne genren, til forskjell for den dominerende homsekspornoen, har en estetikk som minner mer om dokumentarfilmens. Dette gjennom «feil»; som at andre kameraer dukker opp på skjermen. Denne synliggjøringen av selve filmproduksjonen er der for å skape nærhet til knullingen og det gjøre det hele mer autentisk.

McKittrick påpeker at realismen faktisk er teatralisk, og performativ, men at det teatraliske er mer diskret enn i den dominerende pornoen.

Typisk for bareback-porno, hvor risikoadferd er poenget, er fokuset på overføring av sæd. «The money shot» er kjent innenfor pornoindustrien som avslutningen på en sexscene hvor den mannlige pornoskuespilleren ejakulerer. I den dominerende homsekspornoen, er det typisk at det ejakuleres i ansiktet eller på brystkassa til den andre skuespilleren. I bareback-filmen fører den aktive part en fortsatt ejakulerende penis inn i den mottagende parts anus, og ofte fremvises denne med sæden i (i pre-kondom homseksporno er dette fokuset fraværende). Dette er en utfolding av fantasien til online-brukerne, og også i titlene er det viktig å vise frem risikoadferden, typisk gjennom vekt på ordene «bareback» eller «load» (ejakulering). Mottageren kan også gjerne avslutte med å takke for ladningen.

Disse typiske trekkene for bareback-filmen mener McKittrick er så viktige at de bærer et rituel, nærmest religiøst preg.

I SENTRUM AV OPPMERKSOMHETEN

Når det gjelder pornoskuespillerne forteller McKittrick at der hvor den dominerende homsekspornoen pleier å dyrke veltrente unge menn mellom 18 og 22, er det større bredde og variasjon i alder og fasong til pornoskuespillerne i en bareback-film.

Selv om det vokser seg frem et «stjerne-system» også i bareback-pornoen, er kjente pornoskuespillere mindre vanlig. En av dem er Jeff Palmer, som spilte i vanlig pornofilmer til å begynne med, men som ble svartelistet etter å ha gått over til barebackgenren. Palmer sto frem med sin Hiv-status, men trakk siden dette tilbake. Han påsto at det ikke var noen sammenheng mellom Hiv og Aids, og at hadde han hatt Aids tidligere, var dette på grunn av negativitet og narkotika.

Mens orgier i den dominerende homsekspornoen ofte har med flere aktive og flere passiv parter (som også kan bytte posisjon), er et ofte brukt scenario i bareback-filmer orgier med én mottagende part. Denne «stjernen» plasseres i sentrum av oppmerksomheten, og er til for de andres nytelse. De knuller ham, og ofte gjøres det et poeng ut av antall sædoverføringer som gjøres mellom dem og han. Dette kan understrekes i tittelen, at antallet skrives på skjermen for hver sædavgang, eller det totale antallet skrives på mottageren ved enden av filmen. McKittrick forteller at orgiene i bareback-filmer fyller to funksjoner. Den ene er å spille ut fantasien til seerne. På nettsamfunn for barebackere har det oppstått et språk som tydeliggjør de ulike identitetene, ønskene, aktivitetene og motivene til brukerne.

TAPT INTIMITET

Etter hvert som den subkulturelle praksisen bareback ble mer kjent i amerikansk presse, vakte det sterke reaksjoner fra Aids-aktivister, helsepersonell, og politikere. En forklaring på fenomenet var en populær forestilling om at homofile menn handler selvdestruktivt på grunn av selvforakt og internalisert homofobi. McKittrick imøtegår denne forklaringen gjennom å skille mellom ubeskyttet sex som en *praksis* som var der før Aids, og som alltid vil eksistere, og bareback som et *subkulturelt fenomen*. Et fenomen som defineres gjennom språk, tabuet, praksisen hvor man dyrker det risikofylte, og møtet mellom subkulturen og dens motstandere.

Disse typiske trekkene for barebackfilmen (...) bærer et rituel, nærmest religiøst preg.

De lager profiler som viser til at de er Hiv-positive som søker ubeskyttet sex med andre Hiv-positive, eller Hiv-negative som søker ubeskyttet sex med andre negative, men også at de er Hiv-negative som søker å bli smittet. Sistnevnte kalles «bugchasers», mens de som er villige til å smitte, kalles for «gift-givers». Bruk av kondom blir stigmatisert gjennom stemplinger som «condom Nazis». Pornoprodusentene kan selvsagt ikke uttrykke eksplisitt intensjoner om å smitte den passive hovedpersonen i en orgie. Dette sies mellom linjene i presentasjonen av filmen og pornoskuespilleren. Den andre funksjonen til en orgie i bareback-filmen blir derfor å unngå straffeforfølgelse. I enkelte stater kan overføring av Hiv-smitte dømmes som drap, og i en rettergang ville filmingen kunne blitt brukt som bevis hvis det var en en-til-en sexscene. Med flere aktive blir det vanskeligere å straffeforfølge.

McKittrick trekker frem Michelangelo Signorile for å forklare vår tids økende Hiv-smitte blant menn som har sex med menn (MSM). I sum handler det om reklame for hivmedisiner som avbilder sexy, veltrente menn, at bareback glamoriseres som et opprør, at en del homofile menn mener de fortjener størst mulig nytelse, og manglende førstehåndserfaring med Aids-relaterte dødsfall.

Videre bruker McKittrick Freud sine tanker om tap, og lengselen etter det tapte, for å forklare barebacktrenden. Aids betydde smerte og død for millioner av mennesker, og smerten til de pårørende. Både homokulturen og den amerikanske kulturen tapte mye på sykdommen. Fra å stå for intimitet, forandret Aids betydningen av sex mellom menn, og deling av kroppsvæsker, til å assosieres med denne smerten. Kondomet utgjør da en barriere for den tapte intimiteten.

RASERIET I DEN HETEROSEKSUELLE MAJORITETEN

Bareback-filmens rolle blir å tilby seerne et rom i fantasien hvor de kan finne tilbake til intimiteten. I Norge diskuteres også økende Hiv-tall blant MSM, og titt og ofte trekkes bareback-filmen frem som den skyldige. Som nevnt skriver Cassey McKittrick om en populær myte om at homofile menn har ubeskyttet sex på grunn av selvforakt og internalisert homofobi. Den vanlige forklaringen her hjemme stammer nok fra denne. Her skylder de som jobber for bedre homohelse gjerne på en ustabil homoidentitet. Tanken ser ut til å være at dersom alle MSM begynner å identifisere seg som homofile, vil raten på ubeskyttet sex og smitte synke. Som McKittrick skriver hadde MSM ubeskyttet sex før Hiv/Aids, og har det fortsatt. Heteroseksuelle praktiserer også ubeskyttet sex (i Norge som i resten av verden er det er også flere heterofile enn MSM som lever med Hiv). Derimot snakker ingen om heteroseksuelles ustabile seksuelle identitet.

Det mest interessante McKittrick gjør, etter min mening, er å trekke frem forskjellen mellom ubeskyttet sex som en praksis MSM (homofile eller ei) utøver, og bareback som et subkulturelt fenomen innenfor homomiljøet. Her skiller jeg mellom «homo» og MSM fordi fenomenet knyttes opp mot homoidentiteten til de som startet opp subkulturen på internett.

Gjennom å skille fenomenet fra handlingen, og gjennom å se på ulike årsaker til hvorfor MSM har ubeskyttet sex, gjør McKittrick det mulig å snakke om ubeskyttet sex som et resultat av følelser, tanker, og til syvende og sist valg. Forklaringer om ustabil identitet og selvforakt gjør det derimot lettere å møte raseriet i den heteroseksuelle majoriteten.

McKittrick, Casey (2010): "Brother's milk: The Erotic and the Lethal in Bareback Pornography". I: (Dave Monroe (red.): *Porn. Philosophy for everyone*. Wiley-Blackwell.

BUY BUY LOVE

Denne gangen har Albertine kastet seg over Oslos søtteste sykepleier, sexolog og mannen som har ønsket å gi sexkunder et mangfoldig ansikt, Lennart Lock. Lennart har mange års erfaring i sexbransjen og snakker like gjerne om porno og ungdom som skeive sexarbeidere og sårbare kunder. Inntil nylig kunne man møte Lennart på Kvinnegruppa Ottars røde klut: Reform - Ressurscenter for menn, der Kast deler lokaler med andre som tilbyr rådgivning, hjelp og samtaler. Nå er han i gang med nye utfordringer på Helsedirektoratet.

Hva assosierer du med begrepet prostitusjon?

Sex i bytte mot vederlag, hvor vederlaget er grunnpremisset for den seksuelle kontakten.

Hva med horekunde?

Begrepet er mettet med negativt meningsinnhold og benyttes ikke i vårt arbeid. Kunder i prostitusjon er en svært sammensatt gruppe, de består av kvinner, menn, grupper og par. Den eneste fellesnevneren er at de betaler for seksuelle tjenester.

Er det tabu for menn å snakke om kjøp av seksuelle tjenester?

Det varierer hvor åpent klientene mine snakker om sexkjøp. Flertallet har aldri snakket med noen om at de kjøper sex, fordi de regner med negative reaksjoner fra omgivelsene. Enkelte sier at de tror venner ville kunne håndtere det bra, men at de ikke ønsker å avsløre den siden av seg selv. Selv om menn kjøper sex sammen med andre, eller forteller venner om det, snakkes det i liten grad om følelser knyttet til sexkjøpet.

Klientene rapporterer om massiv skam i forhold til sexkjøp. De sier at de fortjener å skamme seg, og de er redd for at de skal slutte å skamme seg for tidlig. Vi utfordrer dem på hvorfor de

skammer seg, hva skam er godt for og hvordan de kan forvandle skam til innsikt og eventuell endring. Når skambyrden legges bort, frigjøres det energi til å reflektere rundt hva som motiverer til å kjøpe sex, og hvilken verdi sexkjøpet har. Det gir også rom for å identifisere alternativ til sexkjøp for dem som ønsker det.

Er det tabu for menn å snakke om salg av seksuelle tjenester?

Jeg vil tro det. Jeg er glad for at Pro-Mann er etablert, det var på høy tid!

Har kjøp av sex en funksjon utover det rent seksuelle?

Det er mange motiver som ligger til grunn for sexkjøp. Ofte enn folk flest tror er det andre faktorer enn seksuell lyst som er drivkraften. Mange snakker om sexkjøp som en flukt fra vanskelige følelser. For disse er den seksuelle omgangen underordnet andre faktorer i transaksjonsprosessen.

Bør tilgang på sex være en menneske-rett?

Tilgang på sex skal absolutt være en menneskerett, men dog ikke å ha sex med andre mennesker. Å onanere er å ha sex med seg selv, og er undervurdert som seksuell utfoldelse. Dessverre er det slik at mennesker

som av ulike årsaker ikke klarer å onanere, ikke får tilrettelagt seksuelle hjelpemidler. Her har habiliterings-tjenesten en viktig jobb å gjøre.

Vil forbudet mot kjøp av sex bidra til å bekjempe prostitusjon?

Lovverket har en sterk normgivende kraft, og jeg er sikker på at også sexkjøpsloven vil påvirke holdninger og adferd og derigjennom bidra til å redusere etterspørselen etter seksuelle tjenester.

Tror du at en profesjonell sexselger kan ha det sjelelig bra med seg selv?

Det er et eksistensielt spørsmål det er vanskelig å gi et kortfattet svar på. Majoriteten av kvinnene jeg snakket med den tiden jeg jobbet på Pro-Senteret, rapporterte om alvorlige psykosomatiske plager. Sexsalg innebærer for mange en sterk psykisk belastning, men dermed ikke sagt at de er sjelelig forkrøplet av den grunn.

Alternativer til kriminalisering av prostitusjon?

Sexkjøpsloven er et faktum, og det er i dag ingen offentlig debatt om å oppheve den. Det er derfor viktig og riktig å ha rådgivningstilbud til kunder i prostitusjon som et alternativ til kriminalisering.

NADHEIM

SENTER FOR KVINNER OG MENN MED PROSTITUSJONSERFARING

På Nadheim kan du som selger eller har solgt seksuelle tjenester få råd, veiledning og praktisk bistand i forbindelse med din bosituasjon, din økonomi, jobbsøking, dine rettigheter, oppholdsstatus og helse. Vi tilbyr samtaler, personlig oppfølging, åpent hus, kurs og kulturelle aktiviteter.

Alle våre tjenester er gratis.

Vi er kvalifisert personell med lang erfaring.
Du kan være anonym i møte med oss. Vi har taushetsplikt.

www.bymisjon.no/nadheim

Besøksadresse: Norbygata 45, Grønland
Telefon: 22 05 28 80

Postadresse: Pb 9420 Grønland, 0135 Oslo
E-post: firmapost.nadheim@skbo.no

NATTHJEMMET

Vår Serviceerklæring:
Natthjemmet er: Et akutt/krise overnattingstilbud
til kvinner i rus- og prostitusjonsmiljøet.

Åpent alle dager fra kl. 22.00 – 10.00 .

Mulighet for dusj, vasking av klær, mat og en seng å sove i.
Kjerneverdier: brukermedvirkning, respekt, solidaritet, omsorg og felleskap
Tilknyttet feltpleien. Månedlige husmøter.

Hjelp til å knytte kontakt til øvrig hjelpe- og tjenesteapparat.

Natthjemmet målsetning er å bidra til at kvinner får større kontroll over eget liv.

Telefon: 23 19 60 00 e-mail:natthjemmet@skbo.no

ET SOSIAL- OG HELSEFAGLIG HJELPETILTAK FOR KVINNER OG MENN MED PROSTITUSJONSERFARING UANSETT NASJONALITET OG OPPHOLDSSTATUS

Vi tilbyr hjelp, råd og veiledning, samt individuell oppfølging over tid, både til deg som vil ha alternativer til prostitusjon og deg som fortsetter å selge sex. Vi har både en lavterskel varmetue og et helsetilbud med lege og sykepleier.

Du behøver ikke å bestille time og du kan være anonym hos oss. Pro Sentrets ansatte har taushetsplikt og alle tjenestene er gratis.

På Pro Sentret kan du være åpen om dine erfaringer fra prostitusjonen. Vi har arbeidet i mer enn 25 år med prostitusjonsspørsmål. I møte med oss er det du som setter dagsorden og bestemmer hva du ønsker at vi skal bidra med.

PRO SENTRET ER ET KOMPETANSESENTER

Vi er et landsdekkende kompetansesenter som samler og sprer kunnskap om prostitusjon. Pro Sentret har undervisning og informasjonsarbeid til alle som er interessert og vi har et stort nasjonalt og internasjonalt nettverk.

KONTAKT

Pro Sentret har åpent
mandag til fredag mellom kl.8.00 og 15.30
tirsdag og torsdag har vi åpent til kl 20.00

Uten timeavtale kan du komme alle dager fra kl 12, også til sykepleier.
Lege er til stede tirsdag og torsdag kveld fra kl. 17.00

www.prosentret.no

Tollbugt. 24 0157 Oslo
Tlf. 23 10 02 00 Telefaks 22 41 05 44
e-post prosentret@sby.oslo.kommune.no

PROSTITUSJON ER EN HANDLING, IKKE EN EGENSKAP

**HVIS DU TRENGER
NOEN Å SNAKKE MED OM DINE
SEXARBEIDERERFARINGER,
RING 90 06 35 58 /Morten: 41 75 89 43
ELLER KONTAKT OSS PÅ MAIL:
PION@PION-NORGE.NO / JURIST@PION-NORGE.NO**

**HOS OSS FÅR DU OGSÅ
HELSEINFORMASJON / KONDOMER OG GLID /
JURIDISK RÅDGIVNING OG HJELP / GRATIS ALBERTINE**

